

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΝΙΑΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΑΡΧΗ
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ

ΑΝΑΡΤΗΤΕΑ ΣΤΗ «ΔΙΑΥΓΕΙΑ»

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΩΝ
Τμήμα Μελετών

ΕΞ. ΕΠΕΙΓΟΝ

Ταχ. Δ/νση: Κεφαλληνίας 45
και Κομνά Τράκα
Τ.Κ. – Πόλη: 112 57 Αθήνα
Πληροφορίες: Γ. Κυρίτσης
Τηλέφωνο: 213 2124 738
eMail: eaadhsy@eaadhsy.gr
Τηλ. Κέντρο: 213 2124 700
Fax: 213 2124 777
Ιστότοπος: www.eaadhsy.gr

Αρ. πρωτ.: 2133
Αθήνα, 15-04-2020

Προς: Πίνακα Αποδεκτών

ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΑ ΟΔΗΓΙΑ 24

(Απόφαση 01/15-04-2020 της Ενιαίας Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Συμβάσεων)

ΘΕΜΑ

"Ειδικά ζητήματα ανάθεσης και διαχείρισης δημοσίων συμβάσεων, στο πλαίσιο της αντιμετώπισης της υγειονομικής κρίσης του ιού COVID-19, καθώς και των μέτρων για την αποτροπή της διασποράς του"

Α. Εισαγωγή: Η τρέχουσα υγειονομική κρίση (COVID-19) και η επίδρασή της στο πεδίο των δημοσίων συμβάσεων

Η πρωτοφανούς μεγέθους υγειονομική κρίση, λόγω της διασποράς του ιού COVID-19 και των δυσμενών συνεπειών του, έχει εξαπλωθεί σε όλες, σχεδόν, τις χώρες του πλανήτη και έχει επηρεάσει, πέρα από τον τομέα της υγείας, ιδιαίτερα σημαντικές πτυχές της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας.

Ένας από τους πλέον κρίσιμους τομείς, στον οποία επιδρά άμεσα η εξαιρετικά επείγουσα και απρόβλεπτη κατάσταση που έχει προκληθεί από την εξάπλωση του κορωνοϊού, είναι ο τομέας των δημοσίων συμβάσεων, ο οποίος επηρεάζεται αμφίδρομα:

- αφενός έχουν δημιουργηθεί στους αγοραστές του Δημοσίου (αναθέτουσες αρχές) και, ιδίως, στους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας επιτακτικές ανάγκες και αυξημένη ζήτηση για άμεση προμήθεια υγειονομικού και φαρμακευτικού υλικού, καθώς και ιατροτεχνολογικού

εξοπλισμού για την αντιμετώπιση των συνεπειών της νόσου και την αποτροπή περαιτέρω διάδοσής της,

- αφετέρου έχουν ενσκήψει σοβαρές δυσχέρειες στις διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων και, ιδίως, ως προς τον ορθό και έγκαιρο προγραμματισμό των αναγκών, την απρόσκοπτη υλοποίηση εκκρεμών διαδικασιών ανάθεσης, καθώς και την άρτια εκτέλεση συμβάσεων, οι οποίες είχαν ήδη συναφθεί, πριν από τη λήψη και εφαρμογή έκτακτων μέτρων για την αποτροπή της διασποράς της νόσου.

Είναι προφανές ότι, στις παρούσες εξαιρετικές και επείγουσες περιστάσεις, απαιτούνται άμεσες και αποτελεσματικές λύσεις για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης. Ιδιαίτερα κρίσιμο παράγοντα αποτελεί, μεταξύ άλλων, η αξιοποίηση των δυνατοτήτων και εργαλείων που παρέχονται από το υφιστάμενο νομοθετικό πλαίσιο των δημοσίων συμβάσεων, ενωσιακό και εθνικό.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αντιλαμβανόμενη την έκταση που έχει λάβει η επιδημική κρίση σε όλα τα κράτη- μέλη, εξέδωσε τη με αριθμ. 2020/C 108 I/01 Ανακοίνωση με θέμα: «*Οδηγίες από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τη χρήση του πλαισίου για τις δημόσιες συμβάσεις στην κατάσταση έκτακτης ανάγκης που σχετίζεται με την κρίση της νόσου COVID-19.*»¹

Με την εν λόγω Ανακοίνωση η ΕΕ παρέχει διευκρινίσεις στους αγοραστές τους δημοσίου ως προς τις επιλογές και τις δυνατότητες ευελιξίας που είναι διαθέσιμες στο θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ για τις δημόσιες συμβάσεις όσον αφορά την αγορά αγαθών, υπηρεσιών και έργων που απαιτούνται για την αντιμετώπιση της παρούσας κρίσης.

Παράλληλα, και πέρα από τις ενέργειες της ΕΕ, τα κράτη- μέλη προσπαθούν να διαχειριστούν την κρίση και να αμβλύνουν τις αρνητικές της συνέπειες με ειδικές ή εξαιρετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, ώστε να εξασφαλιστεί προεχόντως η επάρκεια του απαραίτητου φαρμακευτικού και υγειονομικού υλικού στις δομές υγείας και η αποτροπή της περαιτέρω διασποράς της νόσου, και δευτερευόντως η κατά το δυνατόν αποτελεσματική διαχείριση των εκκρεμών διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων.

Στην Ελλάδα έχουν, μέχρι σήμερα, εκδοθεί, βάσει του άρθρου 44 παρ. 1 του Συντάγματος, από την Πρόεδρο της Δημοκρατίας, κατόπιν πρότασης του Υπουργικού Συμβουλίου, Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου (Π.Ν.Π.), με επιμέρους διατάξεις των οποίων, ρυθμίζονται, μεταξύ άλλων, ζητήματα δημοσίων συμβάσεων, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η εξαιρετικά επείγουσα και απρόβλεπτη κατάσταση από την εμφάνιση και διάδοση του κορωνοϊού COVID-19, καθώς και ο περιορισμός της διασποράς του.

Ειδικότερα, δημοσιεύθηκαν οι ακόλουθες Π.Ν.Π.:

- η Π.Ν.Π. "Κατεπείγοντα μέτρα αποφυγής και περιορισμού της διάδοσης κορωνοϊού" (ΦΕΚ Α' 42/25-02-2020), στο άρθρο τρίτο της οποίας ρυθμίζονται ζητήματα δημοσίων συμβάσεων,
- η Π.Ν.Π. "Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών της εμφάνισης του κορωνοϊού COVID-19 και της ανάγκης περιορισμού της διάδοσής του" (ΦΕΚ Α' 55/11-03-2020), στα άρθρα 8, 10, 12, 13, 14 και 16 της οποίας ρυθμίζονται ζητήματα δημοσίων συμβάσεων,
- η Π.Ν.Π. "Κατεπείγοντα μέτρα αντιμετώπισης της ανάγκης περιορισμού της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19" (ΦΕΚ Α' 64/14-03-2020), στα άρθρα δεύτερο, τρίτο, έβδομο, δωδέκατο, δέκατο όγδοο, εικοστό τέταρτο, εικοστό έκτο, εικοστό έβδομο και τριακοστό της οποίας περιλαμβάνονται διατάξεις, με τις οποίες ρυθμίζονται ζητήματα δημοσίων συμβάσεων,
- η Π.Ν.Π. "Κατεπείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών του κινδύνου διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, τη στήριξη της κοινωνίας και της επιχειρηματικότητας και τη διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας της αγοράς και της δημόσιας διοίκησης" (ΦΕΚ Α' 68/20-03-2020), στα άρθρα δέκατο τέταρτο, τριακοστό τέταρτο, τριακοστό πέμπτο, τριακοστό έβδομο,

¹Πρβλ. το με αριθμ. πρωτ. 1867/01-04-2020 διευκρινιστικό έγγραφο της Αρχής με θέμα: «*Ειδική Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς τη σύναψη δημοσίων συμβάσεων που σχετίζονται με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού COVID-19- Νεότερες Διευκρινίσεις*». (ΑΔΑ: 9ΗΤΜΟΞΤΒ-ΜΛΔ).

τεσσαρακοστό τέταρτο, πεντηκοστό πρώτο, πεντηκοστό ένατο, εξηκοστό, εξηκοστό τέταρτο και εξηκοστό πέμπτο της οποίας ρυθμίζονται ζητήματα δημοσίων συμβάσεων,

- η Π.Ν.Π. "Μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις" (ΦΕΚ Α' 75/30-03-2020), στα άρθρα δέκατο πέμπτο, εικοστό έκτο, τριακοστό τέταρτο, τεσσαρακοστό, τεσσαρακοστό τρίτο, τεσσαρακοστό τέταρτο, τεσσαρακοστό πέμπτο, πεντηκοστό, πεντηκοστό πέμπτο, εξηκοστό δεύτερο, εξηκοστό πέμπτο της οποίας, περιλαμβάνονται διατάξεις δημοσίων συμβάσεων, καθώς και
- η Π.Ν.Π. "Μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεχιζόμενων συνεπειών της πανδημίας του κορωνοϊού COVID-19 και άλλες κατεπείγουσες διατάξεις" (ΦΕΚ Α' 84/13-04-2020), στο άρθρο τεσσαρακοστό πρώτο της οποίας περιλαμβάνονται κατ' εξαίρεση διατάξεις δημοσίων συμβάσεων.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω και, σε συνέχεια ερωτημάτων που έχουν υποβληθεί στην Αρχή ως προς τη διαχείριση των δημοσίων συμβάσεων, στις παρούσες εξαιρετικές συνθήκες, με σκοπό την ορθή εφαρμογή αφενός των δυνατοτήτων που παρέχονται από τις διατάξεις των ενωσιακών Οδηγιών, όπως αυτές έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο (ν. 4412/2016) και αφετέρου των ειδικών ή εξαιρετικών, περιορισμένου χρόνου ισχύος, ρυθμίσεων των ως άνω Π.Ν.Π., κρίνεται αναγκαία η αποσαφήνιση, με την παρούσα, διάφορων ζητημάτων που εγείρονται, προς υποβοήθηση των αναθετουσών αρχών/ αναθετόντων φορέων, καθώς και των οικονομικών φορέων, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας της Αρχής να εκδίδει Κατευθυντήριες Οδηγίες, σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 2 περ. δ' του ν. 4013/2011.

Β. Συμβάσεις που σχετίζονται με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς του

I. Συμβάσεις άνω των ορίων

1. Εφαρμοστέες Διατάξεις

Ως προς τις συμβάσεις άνω των ορίων, για τα ζητήματα που ρυθμίζονται με τις διατάξεις των Ευρωπαϊκών Οδηγιών, όπως οι διαδικασίες ανάθεσης, καταρχάς επισημαίνεται ότι εφαρμοστέες είναι **αποκλειστικά** οι διατάξεις των Οδηγιών 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ, όπως αυτές έχουν ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο, ήτοι στο Βιβλίο I και II αντίστοιχα του ν. 4412/2016.

Τα όρια εφαρμογής των ως άνω διατάξεων είναι τα χρηματικά όρια των άρθρων 5 και 235 αντίστοιχα του ν. 4412/2016, όπως έχουν αναθεωρηθεί για τη διετία 2020-2021 με τους Εκτελεστικούς Κανονισμούς (ΕΕ) 2019/1828 και 2019/1829².

Για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν να εφαρμόζουν τους σχετικούς κανόνες και μεθόδους υπολογισμού που περιλαμβάνονται στα άρθρα 6 και 236 του ν. 4412/2016.

Εφόσον, από τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας μίας σύμβασης, προκύπτει ότι εμπίπτει στα ως άνω χρηματικά όρια, ήτοι πρόκειται για σύμβαση άνω των ορίων, τότε τυγχάνουν εφαρμογής, ακόμη και υπό τις παρούσες εξαιρετικές περιστάσεις, οι διατάξεις των Οδηγιών, όπως αυτές έχουν μεταφερθεί στις διατάξεις του ν. 4412/2016.

Είναι προφανές ότι, λόγω της εξάπλωσης της επιδημίας του ιού COVID 19, έχουν αυξηθεί υπέρμετρα σε όλα τα κράτη- μέλη οι ανάγκες και η ζήτηση σε υγειονομικά αγαθά και υπηρεσίες, ενώ

² Πρβλ. το με αριθμ. πρωτ. 6554/11-12-2019 έγγραφο της Αρχής με θέμα «Ενημέρωση για έκδοση των Κανονισμών (ΕΕ) που τροποποιούν τα κατώτατα όρια εφαρμογής των Οδηγιών 2014/24/ΕΕ, 2014/25/ΕΕ και 2014/23/ΕΕ» (ΑΔΑ:ΨΙΠΣΟΞΤΒ-ΞΘΕ) , καθώς και τον σχετικό Πίνακα αποτύπωσης των χρηματικών ορίων των άρθρων 5 και 235 του ν. 4412/2016 στον σύνδεσμο: https://www.eadhsy.gr/images/docs/20191211-PIN_4-ORIA_BIBLIVN_I_II-2020-2021.pdf

ταυτόχρονα απαιτείται η λήψη άμεσων μέτρων, για την εξασφάλιση της επάρκειας των σχετικών αγαθών και για την αποτροπή περαιτέρω διασποράς της νόσου, τη στιγμή έχουν διαταραχθεί σημαντικά οι αλυσίδες εφοδιασμού ακόμη και στην εσωτερική αγορά της ΕΕ.

Ωστόσο, οι Οδηγίες περί δημοσίων συμβάσεων, παρέχουν στα κράτη- μέλη και στους αγοραστές του Δημοσίου τις κατάλληλες διαδικασίες και εργαλεία, καθώς και επαρκείς επιλογές και δυνατότητες ευελιξίας, οι οποίες είναι διαθέσιμες στο πλαίσιο της ΕΕ για τις δημόσιες συμβάσεις όσον αφορά την αγορά προμηθειών, υπηρεσιών και έργων που απαιτούνται για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης.

Οι εν λόγω διαδικασίες, δυνατότητες και ευελιξίες παρουσιάζονται αναλυτικά στη σχετική Ανακοίνωση της ΕΕ (βλ. ανωτέρω)

Ακολούθως παρουσιάζονται, στη βάση και των κατευθύνσεων που δίδονται από την Επιτροπή στην Ανακοίνωση, οι σχετικές ευελιξίες, όπως αυτές έχουν μεταφερθεί στις διατάξεις του **νόμου 4412/2016**.

2. Επιλογή των διαδικασιών (ν. 4412/2016)

Για τις συμβάσεις που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των Οδηγιών (συμβάσεις άνω των ορίων), σύμφωνα με τα ανωτέρω, η αναθέτουσα αρχή μπορεί να επιλέξει την ανάθεση της σύμβασης με ανοικτή ή κλειστή διαδικασία (άρθρο 26 παρ. 1/ 263 παρ. 1).

Για τις ανοικτές διαδικασίες προβλέπεται γενική ελάχιστη προθεσμία 35 ημερών για την υποβολή των προσφορών, η οποία εκκινεί από την ημερομηνία αποστολής της προκήρυξης σύμβασης στην επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ.

Για τις κλειστές διαδικασίες αντίστοιχα προβλέπεται ελάχιστη προθεσμία 30 ημερών για την υποβολή των αιτήσεων συμμετοχής, η οποία, ομοίως, εκκινεί από την ημερομηνία αποστολής της προκήρυξης σύμβασης στην επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ και επιπλέον προθεσμία 30 ημερών για την υποβολή των προσφορών από την αποστολή της σχετικής πρόκλησης της αναθέτουσας αρχής στους προεπιλεγέντες οικονομικούς φορείς.

Η τελευταία προθεσμία μπορεί να καθορισθεί με αμοιβαία συμφωνία μεταξύ των μη κεντρικών αναθετουσών αρχών —π.χ. των περιφερειακών ή των τοπικών αρχών— και των συμμετεχόντων σε λιγότερες από 30 ημέρες. Αν δεν μπορεί να επιτευχθεί συμφωνία, τότε μπορεί να εφαρμοστεί ελάχιστη προθεσμία 10 ημερών³.

Ωστόσο, τόσο στις ανοικτές όσο και στις κλειστές διαδικασίες, οι ως άνω προθεσμίες μπορούν να συντμηθούν σε επείγουσες καταστάσεις, δεόντως αιτιολογημένες, οι οποίες καθιστούν αδύνατη την τήρηση της εφαρμοστέας ελάχιστης γενικής προθεσμίας. (βλ. σημείο 3 κατωτέρω)

3. Επείγουσες καταστάσεις δεόντως αιτιολογημένες - «Επισπευσμένη» Ανοικτή ή Κλειστή Διαδικασία

Εφόσον συντρέχει **επείγουσα κατάσταση, δεόντως αιτιολογημένη**, προβλέπεται σημαντική σύντμηση των ανωτέρω ελάχιστων γενικών προθεσμιών:

- στην **ανοικτή διαδικασία** η προθεσμία για την υποβολή των προσφορών μπορεί να συντμηθεί σε **15 ημέρες** από την αποστολή της προκήρυξης,
- στην **κλειστή διαδικασία**, η προθεσμία για την **υποβολή αίτησης συμμετοχής** μπορεί να μειωθεί σε **15 ημέρες** από την αποστολή της προκήρυξης και σε **10 ημέρες** για την **υποβολή προσφοράς** από την υποβολή της πρόσκλησης.

Οι ως άνω σημαντικές συντμήσεις προθεσμιών καθιστούν εφικτή την ταχεία ανάθεση των σχετικών συμβάσεων, ενώ παράλληλα η χρήση «επισπευσμένης» ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας και διασφαλίζει την ανάπτυξη

³Πρβλ. άρθρα 28 παρ. 4 και 265 παρ. 3 του ν. 4412/2016.

επαρκούς ανταγωνισμού ακόμη και σε επείγουσες καταστάσεις, όπως είναι πολλές από εκείνες που καλούνται να διαχειριστούν οι αναθέτουσες αρχές, στο πλαίσιο της παρούσας υγειονομικής κρίσης.

Οι ελάχιστες κανονικές, καθώς και συντετμημένες προθεσμίες της ανοικτής και κλειστής διαδικασίες απεικονίζονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Διαδικασία	Ελάχιστες κανονικές προθεσμίες	Ελάχιστες συντομευμένες προθεσμίες
Ανοικτή διαδικασία	35 ημέρες (αρ. 27 παρ. 1/ 264 παρ. 1)	15 ημέρες (άρθρα 27 παρ. 3/ 264 παρ. 3)
Κλειστή διαδικασία (βήμα 1: αίτηση συμμετοχής)	30 ημέρες (αρ. 28 παρ. 1/ 265 παρ. 1)	15 ημέρες (αρ. 28 παρ. 7 α/ 265 παρ. 1)
Κλειστή διαδικασία (βήμα 2: υποβολή προσφοράς)	30 ημέρες (αρ. 28 παρ. 2)	10 ημέρες (αρ. 28 παρ. 7 β/ 265 παρ. 3)

Από τα προαναφερθέντα, προκύπτει, με σαφήνεια, ότι οι συμβάσεις άνω των ορίων, οι οποίες σχετίζονται με την αντιμετώπιση των συνεπειών και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς του κορωνοϊού, καλύπτουν τις προϋποθέσεις για χρήση της «επισπευσμένης» ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας, με την αντίστοιχη σύντμηση των προθεσμιών.

Οι εν λόγω διαδικασίες ενδείκνυνται, ιδίως, για να αντιμετωπιστούν οι βραχυπρόθεσμες ανάγκες των αναθετουσών αρχών, οι οποίες συνέχονται με τον κορωνοϊό, και, για τις οποίες δεν είναι μεν δυνατή η τήρηση των γενικών ελάχιστων προθεσμιών, ωστόσο είναι δυνατή η ανάθεση των σχετικών συμβάσεων με τη χρήση των συντετμημένων προθεσμιών.

Σε κάθε περίπτωση χρήσης «επισπευσμένης διαδικασίας» η αναθέτουσα αρχή οφείλει να περιλαμβάνει στη σχετική απόφασή της επαρκή αιτιολογία και, εν προκειμένω, επαρκής αιτιολογία θεωρείται η συνάφεια της υπό ανάθεση σύμβασης με την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς της νόσου.

Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι, λόγω των άμεσων αναγκών για την προστασία της δημόσιας υγείας από τη νόσο, ιδίως των φορέων παροχής υγειονομικών υπηρεσιών, για τις οποίες απαιτούνται τάχιστα και όχι βραχυπρόθεσμες λύσεις, ενδεχομένως ούτε οι επισπευσμένες διαδικασίες μπορούν να προσπορίσουν στις αναθέτουσες αρχές το επιθυμητό αποτέλεσμα, το οποίο δύναται να επιτυγχάνεται μόνο με τη διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην επόμενη Ενότητα.

4. Εξαιρετικά επείγουσες καταστάσεις - Διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση (προκήρυξης)

Η διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό πρόσθετο εργαλείο που παρέχεται από τις διατάξεις των Οδηγιών⁴ και επιτρέπει την ταχύτερη ή/ και άμεση ανάθεση συμβάσεων για την κάλυψη των αναγκών που σχετίζονται με την πανδημία του ιού COVID-19.

Οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να συνάπτουν δημόσιες συμβάσεις χρησιμοποιώντας τη διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση «στο μέτρο που είναι απολύτως αναγκαίο, εάν λόγω κατεπείγουσας ανάγκης οφειλόμενης σε γεγονότα τα οποία η αναθέτουσα αρχή δεν θα μπορούσε να προβλέψει, δεν είναι δυνατή η τήρηση των προθεσμιών που προβλέπονται για τις

⁴ Πρβλ. άρθρα 32 & 32Α και 269 & 269Α του ν. 4412/2016.

ανοικτές, κλειστές ή ανταγωνιστικές διαδικασίες με διαπραγμάτευση· οι περιστάσεις τις οποίες επικαλούνται οι αναθέτουσες αρχές για την αιτιολόγηση της κατεπείγουσας ανάγκης σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να απορρέουν από δική τους ευθύνη.»

Δεδομένου ότι οι αναθέτουσες αρχές παρεκκλίνουν εν προκειμένω από τη βασική αρχή της Συνθήκης σχετικά με τη διαφάνεια, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο απαιτεί η χρήση της διαδικασίας αυτής να γίνεται κατ' εξαίρεση. Όλες οι προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται σωρευτικά και να ερμηνεύονται συσταλτικά.⁵

Η «*διαδικασία με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση*» έχει το πλεονέκτημα, ειδικά στις παρούσες εξαιρετικές περιστάσεις, ότι επιτρέπει στις αναθέτουσες αρχές να διαπραγματεύονται απευθείας με τους δυνητικούς αναδόχους·

Η ΕΕ επισημαίνει, στην Ανακοίνωσή της ότι η **άμεση ανάθεση σε προεπιλεγμένο οικονομικό φορέα** εξακολουθεί να αποτελεί την **εξαίρεση**, η οποία εφαρμόζεται **εάν μόνο μία επιχείρηση είναι σε θέση να εκτελέσει τη σύμβαση εντός των τεχνικών και χρονικών περιορισμών** που επιβάλλονται από τον **κατεπείγοντα χαρακτήρα της κατάστασης**. Για παράδειγμα, η άμεση ανάθεση θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από τους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας για την άμεση αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης και την αποτροπή περαιτέρω διάδοσής της, όταν δεν είναι δυνατόν να τεθούν χρονικοί περιορισμοί και η ανάθεση πρέπει να γίνει άμεσα εντός λίγων ημερών ή ακόμη και ωρών.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες συμβάσεις που συνεχονται με την κάλυψη άμεσης και επιτακτικής ανάγκης:

- προμήθεια μέσων ατομικής προστασίας του ιατρικού και υγειονομικού προσωπικού στα νοσοκομεία που υποδέχονται ασθενείς προσβεβλημένους από COVID 19,
- προμήθεια αναπνευστήρων ή ιατρικών κλινών για την κάλυψη των αυξημένων αναγκών των νοσοκομείων,
- προμήθεια φαρμάκων για την αντιμετώπιση του COVID-19 που παράγεται από φαρμακευτική εταιρεία εντός της Επικράτειας,
- παροχή υπηρεσιών απολύμανσης και καθαρισμού σε χώρο που διαπιστώθηκε η ύπαρξη κρουσμάτων COVID-19 και απαιτείται άμεση απολύμανση για την αποτροπή της εξάπλωσης της νόσου.

Κάθε αναθέτουσα αρχή, στο πλαίσιο ανάθεσης σύμβασης άνω των ορίων, θα πρέπει να αξιολογεί, κατά πόσον πληρούνται οι σωρευτικές προϋποθέσεις για τη χρήση της εν λόγω «*διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση*» και οφείλει να συντάσσει χωριστή έκθεση, στην οποία θα πρέπει να αιτιολογεί την απόφασή της να επιλέξει αυτή τη διαδικασία⁶ ή να **περιλαμβάνει τις σχετικές πληροφορίες και αιτιολόγηση στο έντυπο «γνωστοποίηση συναφθείσας σύμβασης»**, το οποίο οφείλει να αποστέλλει για κάθε σύμβαση άνω των ορίων, σύμφωνα με τα ειδικότερα οριζόμενα στα άρθρα 64 και 294 του ν. 4412/2016.

➤ **Κατά την αξιολόγηση κάθε μεμονωμένης περίπτωσης πρέπει να πληρούνται τα ακόλουθα σωρευτικά κριτήρια:**

4.1. Γεγονότα, τα οποία η υπόψη αναθέτουσα αρχή δεν θα μπορούσε να προβλέψει

Όπως επισημαίνει η Επιτροπή ο αριθμός των ασθενών με COVID-19 που χρήζουν ιατρικής περίθαλψης αυξάνεται καθημερινά και, στα περισσότερα κράτη μέλη, αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω έως ότου επέλθει η κορύφωση.

⁵ Πρβλ. ενδεικτικά την υπόθεση C-275/08, Επιτροπή κατά Γερμανίας, και την υπόθεση C-352/12, Consiglio Nazionale degli Ingegneri.

⁶ Πρβλ. άρθρο 341 παρ. 1 περ. στ' & θ' και παρ. 2 περ. β' & δ εδ.β' του ν. 4412/2016.

Τα γεγονότα αυτά, και ιδίως η ιδιαίτερη εξέλιξή τους, πρέπει να θεωρηθούν απρόβλεπτα για κάθε αναθέτουσα αρχή.

Οι ιδιαίτερες ανάγκες σε νοσοκομεία και άλλα ιδρύματα υγείας που παρέχουν υπηρεσίες περίθαλψης, σε εξοπλισμό ατομικής προστασίας, αναπνευστήρες, πρόσθετες κλίνες, καθώς και σε πρόσθετες υποδομές εντατικής θεραπείας και νοσοκομειακής περίθαλψης, συμπεριλαμβανομένου κάθε είδους τεχνικού εξοπλισμού, δεν θα μπορούσαν ασφαλώς να έχουν προβλεφθεί και προγραμματιστεί εκ των προτέρων, και, ως εκ τούτου, συνιστούν απρόβλεπτο γεγονός για τις αναθέτουσες αρχές.

4.2. Ο κατεπείγων χαρακτήρας της κατάστασης καθιστά αδύνατη τη συμμόρφωση με τις ελάχιστες γενικές ή συντεταγμένες προθεσμίες

Αναμφισβήτητα, οι άμεσες ανάγκες των νοσοκομείων και των ιδρυμάτων υγείας (προμήθειες, υπηρεσίες και δημόσια έργα) πρέπει να καλυφθούν το ταχύτερο δυνατόν.

Το κατά πόσον αυτό καθιστά αδύνατη την τήρηση ακόμη και των πολύ σύντομων προθεσμιών της «επισπευσμένης» ανοικτής ή κλειστής διαδικασίας (βλ. ανωτέρω Ενότητα 3 και σχετικό Πίνακα) θα πρέπει να αξιολογείται κατά περίπτωση, αλλά αποτελεί σημαντική πιθανότητα, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, τουλάχιστον σε σχέση με τις σημαντικά αυξημένες βραχυπρόθεσμες ανάγκες, καθώς αυξάνεται η καμπύλη μετάδοσης του ιού.

Ωστόσο, όπως διευκρινίζεται και στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου⁷, αν γίνεται επίκληση κατεπείγουσας ανάγκης, η σχετική σύμβαση πρέπει να ανατίθεται χωρίς καθυστέρηση.

Κατά συνέπεια η εξαίρεση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά για την ανάθεση συμβάσεων, για τις οποίες απαιτείται περισσότερος χρόνος απ' ό,τι θα απαιτούνταν αν είχε επιλεγεί και ακολουθηθεί διαφανής - ανοικτή ή κλειστή - διαδικασία, συμπεριλαμβανομένης της επισπευσμένης (ανοικτής ή κλειστής) διαδικασίας.

Επομένως εφιστάται η προσοχή των αναθετουσών αρχών στην κατά περίπτωση εκτίμηση των αναγκών τους, και ιδίως του άμεσου, βραχυπρόθεσμου ή μεσοπρόθεσμου χαρακτήρα εκάστης σύμβασης, ώστε να χρησιμοποιείται η πλέον ενδεδειγμένη διαδικασία («επισπευσμένη» ανοικτή ή κλειστή διαδικασία ή διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση) και να μη γίνεται καταχρηστική χρήση της διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης για την κάλυψη βραχυπρόθεσμων ή μεσοπρόθεσμων αναγκών, οι οποίες μπορούν να καλυφθούν με τις λοιπές συνήθεις ανταγωνιστικές διαδικασίες, έστω και με χρήση συντεταγμένων προθεσμιών.

4.3. Αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του απρόβλεπτου συμβάντος και του κατεπείγοντος χαρακτήρα

Ως προς την κάλυψη των άμεσων αναγκών των νοσοκομείων και των ιδρυμάτων υγείας σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, δεν μπορεί ευλόγως να αμφισβητηθεί η αιτιώδης συνάφεια με την πανδημία COVID-19, η οποία μπορεί να συντρέχει και σε λοιπές συμβάσεις άλλων δημοσίων φορέων (πχ. υπηρεσίες απολύμανσης για την αποτροπή διασποράς του ιού).

4.4. Χρήση μόνο για την κάλυψη του κενού έως ότου βρεθούν πιο σταθερές λύσεις

Οι διαδικασίες με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, ως εξαιρετικές διαδικασίες από τις συνήθεις διαδικασίες, μπορούν να προσφέρουν τη δυνατότητα κάλυψης άμεσων αναγκών, ωστόσο δεν θα πρέπει υποκαθιστούν τις ανταγωνιστικές διαδικασίες.

Συνεπώς, στο πλαίσιο της παρούσας υγειονομικής κρίσης, δύνανται να χρησιμοποιηθούν για να καλύψουν το κενό σε αγαθά, υπηρεσίες ή έργα μόνο έως ότου βρεθούν πιο σταθερές λύσεις, όπως συμφωνίες-πλαίσιο ή συμβάσεις για προμήθειες και υπηρεσίες, οι οποίες ανατίθενται με τις συνήθεις διαδικασίες (συμπεριλαμβανομένων των «επισπευσμένων» διαδικασιών).

⁷ Πρβλ. απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στην υπόθεση C-352/12, της 20ής Ιουνίου 2013, ιδίως σκέψεις 50-52.

Η προσφυγή συνεπώς στην εξαιρετική αυτή διαδικασία νομιμοποιείται μόνο για τις ποσότητες και για το χρονικό διάστημα που είναι πράγματι αναγκαία για την άμεση αντιμετώπιση της έκτακτης περίπτωσης και μόνο εφόσον συντρέχουν όλες οι ως άνω σωρευτικές προϋποθέσεις⁸.

4.5. Διαδικαστικές προϋποθέσεις της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση

Για μια κατάσταση όπως ακριβώς είναι η τρέχουσα κρίση της νόσου COVID-19, η οποία διαθέτει εξαιρετικά επείγοντα και απρόβλεπτο χαρακτήρα, οι Οδηγίες της ΕΕ δεν περιέχουν συγκεκριμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις ή διαδικαστικούς περιορισμούς κατά τη χρήση της διαδικασίας διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση.

Η διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση επιτρέπει στους αγοραστές του δημόσιου τομέα να προμηθεύονται αγαθά και υπηρεσίες το συντομότερο δυνατό για να καλύψουν στο απολύτως αναγκαίο μέτρο τις ανάγκες τους, λόγω της πανδημικής κρίσης.

Στο πλαίσιο της εν λόγω διαδικασίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 32 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ, οι αγοραστές του δημόσιου τομέα μπορούν να διαπραγματεύονται απευθείας με τους δυνητικούς αναδόχους και δεν ισχύουν απαιτήσεις δημοσίευσης, ούτε προθεσμίες, ούτε ελάχιστος αριθμός υποψηφίων προς διαβούλευση, ούτε άλλες διαδικαστικές απαιτήσεις. Δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για διαδικαστικά βήματα σε επίπεδο ΕΕ. Στην πράξη, αυτό σημαίνει ότι οι αρχές μπορούν να ενεργούν όσο το δυνατόν ταχύτερα από τεχνικής/υλικής άποψης —και η διαδικασία μπορεί να αποτελεί εκ των πραγμάτων άμεση ανάθεση η οποία υπόκειται μόνο στους υλικούς/τεχνικούς περιορισμούς που αφορούν την πραγματική διαθεσιμότητα και την ταχύτητα της παράδοσης ή παροχής των απαιτούμενων υπηρεσιών.

Στο ν. 4412/2016, ωστόσο, έχουν συμπεριληφθεί σχετικές διατάξεις, οι οποίες θέτουν ορισμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις για τη διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση.

Ειδικότερα, τα άρθρα 32Α και 269Α του ν. 4412/2016, τα οποία αποτελούν αμιγώς εθνικές διατάξεις θέτουν ορισμένες διαδικαστικές προϋποθέσεις, αλλά και ευελιξίες για τη διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, ιδίως όταν η νομική βάση της διαδικασίας είναι οι έκτακτες και απρόβλεπτες περιστάσεις, όπως εν προκειμένω αποτελεί αδιαμφισβήτητα η παρούσα υγειονομική κρίση.

Κατ' εφαρμογή των εν λόγω άρθρων, δεν απαιτείται η χρήση του ΕΣΗΔΗΣ για τη διενέργεια της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση, η οποία οφείλεται σε έκτακτες και απρόβλεπτες περιστάσεις. Στις περιπτώσεις αυτές η διαπραγμάτευση μπορεί να γίνει με κάθε πρόσφορο μέσο (εγγράφως, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ακόμη και με προφορική επικοινωνία) ανάλογα με τον βαθμό του επείγοντος της ανάθεσης συγκεκριμένης σύμβασης. Περαιτέρω δεν απαιτείται η υποβολή εγγυητικής συμμετοχής και ΕΕΕΣ, ενώ η διαδικασία διεξάγεται σύμφωνα με τα οριζόμενα στους όρους της πρόσκλησης, όπου υπάρχει, και η αξιολόγηση των προσφορών μπορεί να γίνεται σε ενιαίο στάδιο με την ανάθεση της σύμβασης (αξιολόγηση προσφορών και δικαιολογητικών κατακύρωσης με την έκδοση ενός πρακτικού της Επιτροπής Αξιολόγησης και μίας ενιαίας απόφασης της αναθέτουσας αρχής).

Υπενθυμίζεται, εκ νέου, το με α.π. 29/12-03-2020 έγγραφο του Προέδρου της Αρχής (ΑΔΑ: ΨΘΘΞΟΞΤΒ-ΒΨ1), σύμφωνα με το οποίο: «**Δημόσιες συμβάσεις άνω των ορίων που ανατίθενται σύμφωνα με τα άρθρα 32 παρ.2 περ. γ' και 269 περ. δ' του ν. 4412/2016 και το αντικείμενο των οποίων συνεχεται άμεσα με τα μέτρα αποφυγής της διάδοσης του κορωνοϊού δύνανται να συνάπτονται χωρίς την προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ.**»

Κατά πόσο συγκεκριμένη σύμβαση άνω των ορίων συνεχεται άμεσα ή όχι με τα μέτρα αποφυγής της διάδοσης του κορωνοϊού και, συνεπώς, εμπίπτει ή όχι στη γνωμοδοτική αρμοδιότητα της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. εναπόκειται στην κρίση της αναθέτουσας αρχής, η οποία, ωστόσο, δύναται να ελέγχεται κατά τις κείμενες διατάξεις.

⁸ Πρβλ. τη με αριθμ. Α14/2020 Γνώμη της Αρχής (ΑΔΑ: ΩΞΤΨΟΞΤΒ-ΩΥΨ) και ιδίως σελ. 44 έως 46.

Τέλος επισημαίνεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, ότι στις συμβάσεις άνω των ορίων και ως προς τη διαδικασία ανάθεσης, έχουν εφαρμογή αποκλειστικά οι διατάξεις των Ευρωπαϊκών Οδηγιών, όπως αυτές ενσωματώθηκαν στο ν. 4412/2016 και αναπτύχθηκαν στις προηγούμενες ενότητες και επομένως δεν τυγχάνουν εφαρμογής οι εξαιρετικές ή ειδικές ρυθμίσεις των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου που προσκρούουν σε αυτές, οι οποίες δύνανται να εφαρμόζονται μόνο σε συμβάσεις κάτω των ορίων, με την επιφύλαξη του άρθρου εξηκοστού της από 20-03-2020 Π.Ν.Π. και του άρθρου τεσσαρακοστού πρώτου της από 13-04-2020 Π.Ν.Π. (πρβλ. αναλυτικά Ενότητα IV του παρόντος Μέρους, καθώς και Μέρη Γ και Δ).

II. Συμβάσεις κάτω των ορίων

Ός προς τις συμβάσεις κάτω των ορίων, το αντικείμενο των οποίων συνέχεια με την αντιμετώπιση της νόσου COVID-19 και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς του, επισημαίνεται ότι εφαρμοστέες **καταρχάς** είναι οι διατάξεις του ν. 4412/2016, σε συνδυασμό με τις διατάξεις των Πράξεων Νομοθετικού Περιεχομένου, οι οποίες εκτίθενται στην Ενότητα IV.

Συμβάσεις κάτω των ορίων είναι εκείνες των οποίων η εκτιμώμενη αξία υπολείπεται των χρηματικών ορίων των άρθρων 5 και 235 αντίστοιχα του ν. 4412/2016, όπως έχουν αναθεωρηθεί για τη διετία 2020-2021 με τους Εκτελεστικούς Κανονισμούς (ΕΕ) 2019/1828 και 2019/1829⁹.

Για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης οι αναθέτουσες αρχές οφείλουν, όπως ήδη προαναφέρθηκε, να εφαρμόζουν τους σχετικούς κανόνες και μεθόδους υπολογισμού που περιλαμβάνονται στα άρθρα 6 και 236 του ν. 4412/2016.

Ειδικότερα, οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να εφαρμόζουν τις ακόλουθες διαδικασίες:

- **Διαδικασία διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης, για εξαιρετικά επείγουσες καταστάσεις**

Δεδομένου ότι οι διατάξεις των άρθρων 32, 32Α εφαρμόζονται και στις συμβάσεις κάτω των ορίων¹⁰, οι αναθέτουσες αρχές, για συμβάσεις κάτω των ορίων, οι οποίες συνεχονται άμεσα με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς του, δύνανται να προσφεύγουν στη διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση για την κάλυψη των άμεσων αναγκών τους, τηρώντας όλες τις ειδικότερες προϋποθέσεις, όπως αυτές εκτέθηκαν αναλυτικά στην Ενότητα I. 4 της παρούσας.

Επισημαίνεται ότι, για τις συμβάσεις κάτω των ορίων που ανατίθενται με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης, **δεν** απαιτείται η προηγούμενη σύμφωνη γνώμη της Αρχής¹¹ ούτε σύνταξη χωριστής έκθεσης, όπως απαιτείται για τις συμβάσεις άνω των ορίων, ωστόσο σε κάθε περίπτωση η απόφαση της αναθέτουσας αρχής για την επιλογή της συγκεκριμένης διαδικασίας πρέπει να είναι δεόντως αιτιολογημένη και τα σχετικά στοιχεία να τηρούνται στον φάκελο της σύμβασης¹².

- **«Επισπευσμένη» ανοικτή διαδικασία σε επείγουσες περιπτώσεις, δεόντως αιτιολογημένες**

Εφόσον πρόκειται για συμβάσεις κάτω των ορίων, με τις οποίες σκοπείται η κάλυψη όχι των άμεσων αναγκών, για τις οποίες δεν είναι δυνατή η τήρηση προθεσμιών, αλλά μεσοπρόθεσμων αναγκών, οι οποίες συνδέονται με την αποτροπή της περαιτέρω διασποράς του ιού COVID-19, οι αναθέτουσες αρχές δύνανται να κάνουν χρήση της ανοικτής διαδικασίας, **με συντετημημένη προθεσμία**, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 121 παρ. 1 περ. α' του ν. 4412/2016.

⁹ Πρβλ. υποσημείωση (2).

¹⁰ Πρβλ. άρθρο 1 παρ. 2 ν. 4412/2016.

¹¹ Πρβλ. άρθρο 116 παρ. 1 ν. 4412/2016.

¹² Πρβλ. άρθρο 341 παρ. 4 ν. 4412/2016.

Ειδικότερα, εφόσον συντρέχει **επείγουσα κατάσταση, δεόντως αιτιολογημένη**, η προθεσμία για την υποβολή των προσφορών, στην **ανοικτή διαδικασία** κάτω των ορίων, μπορεί να συντμηθεί σε **10 ημέρες** από την αποστολή της προκήρυξης της σύμβασης (περίληψης της Διακήρυξης) στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ. αντί της ελάχιστης γενικής προθεσμίας των 15 ημερών.

Η ως άνω σύντμηση της προθεσμίας, καθιστά εφικτή την ταχεία ανάθεση των σχετικών συμβάσεων, ενώ παράλληλα η χρήση «επισπευσμένης» ανοικτής διαδικασίας συνάδει με τις θεμελιώδεις αρχές της ίσης μεταχείρισης και της διαφάνειας και διασφαλίζει την ανάπτυξη επαρκούς ανταγωνισμού, όπως ήδη προαναφέρθηκε στην αντίστοιχη Ενότητα για τις συμβάσεις άνω των ορίων.

Σε κάθε περίπτωση χρήσης «επισπευσμένης διαδικασίας» η αναθέτουσα αρχή οφείλει να περιλαμβάνει, στη σχετική απόφασή της, επαρκή αιτιολογία και να τηρεί τα σχετικά στοιχεία στον φάκελο της σύμβασης.

➤ **Κλειστή διαδικασία**

Για την κλειστή διαδικασία, στις συμβάσεις κάτω των ορίων, δεν προβλέπεται δυνατότητα σύντμησης της ελάχιστης γενικής προθεσμίας, αντίστοιχη της ανοικτής, ακόμη και σε επείγουσες περιστάσεις δεόντως αιτιολογημένες

Ωστόσο οι ελάχιστες προθεσμίες υποβολής των αιτήσεων συμμετοχής και υποβολής των προσφορών είναι αρκετά σύντομες και θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε γρήγορη σχετικά ανάθεση των σχετικών συμβάσεων, εφόσον η αναθέτουσα αρχή επιθυμεί να προβεί σε προεπιλογή των συμμετεχόντων.

Ειδικότερα οι ελάχιστες προθεσμίες, οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο 121 παρ. 1 περ. β' είναι:

- ❖ **10 ημέρες** για την παραλαβή των αιτήσεων συμμετοχής από την ημερομηνία δημοσίευσης της προκήρυξης της σύμβασης στο Κ.Η.Μ.ΔΗ.Σ.
- ❖ **7 ημέρες** για την υποβολή των προσφορών από την ημερομηνία αποστολής της πρόσκλησης υποβολής προσφοράς προς τους προεπιλεγέντες υποψηφίους.

Επισημαίνεται, δεδομένης της ιδιαίτερα σύντομης προθεσμίας της επισπευσμένης ανοικτής διαδικασίας, ότι η κλειστή διαδικασία δεν παρέχει ιδιαίτερο συγκριτικό πλεονέκτημα ταχύτερης ανάθεσης, σε σχέση με την επισπευσμένη ανοικτή διαδικασία και για τον λόγο αυτόν ενδείκνυται μόνο εάν η αναθέτουσα αρχή επιθυμεί να προβεί σε προεπιλογή συμμετεχόντων.

➤ **Συνοπτικός Διαγωνισμός**

Οι αναθέτουσες αρχές εξακολουθούν να διατηρούν τη δυνατότητα, με βάση την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, για μεσοπρόθεσμες ανάγκες, οι οποίες σχετίζονται με την αντιμετώπιση και την αποτροπή διασποράς του COVID -19 να προβαίνουν σε Συνοπτικό Διαγωνισμό, για συμβάσεις αξίας από 20.000 έως 60.000 ευρώ, χωρίς Φ.Π.Α., τηρώντας ελάχιστη προθεσμία παραλαβής προσφορών 10 ημέρες από την ημερομηνία δημοσίευσης της διακήρυξης στο ΚΗΜΔΗΣ, καθώς και τις λοιπές διαδικαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 117 του ν. 4412/2016.

Είναι προφανές ότι η σύντομη προθεσμία παραλαβής των προσφορών, καθώς και οι διαδικαστικές ευελιξίες του Συνοπτικού Διαγωνισμού (μη απαίτηση εγγύησης συμμετοχής, δυνατότητα αποσφράγισης όλων των φακέλων, ήτοι των δικαιολογητικών συμμετοχής, των τεχνικών προσφορών και των οικονομικών προσφορών σε μία συνεδρίαση, έκδοση μίας απόφασης ανεξάρτητα από το κριτήριο ανάθεσης, δυνατότητα χρήσης ΕΣΗΔΗΣ κ.λπ.¹³) τον καθιστούν μία ευέλικτη και σύντομη διαδικασία για την κάλυψη μεσοπρόθεσμων αναγκών των αναθετουσών αρχών, με ταυτόχρονη διασφάλιση επαρκούς ανταγωνισμού.

Εφόσον δεν είναι δυνατή η τήρηση της προθεσμίας του Συνοπτικού Διαγωνισμού για άμεσες ανάγκες, οι οποίες σχετίζονται με την αντιμετώπιση του COVID-19, οι αναθέτουσες αρχές δύνανται να κάνουν χρήση της διαδικασίας διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση προκήρυξης, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα.

¹³ Πρβλ. άρθρα 100 παρ. 4 & 117 παρ. 3-5 ν. 4412/2016.

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη αφενός τα έκτακτα μέτρα που έχουν ληφθεί σχετικά με την αποφυγή του συγχρωτισμού, την πιθανότητα μερικής αναστολής λειτουργίας πολλών αναθέτουσών αρχών, αλλά και τις σημαντικές καθυστερήσεις παράδοσης κλασικού ταχυδρομείου ή εταιρειών ταχυμεταφοράς, λόγω της αυξημένης ζήτησης, ενδείκνυται η ηλεκτρονική υποβολή των προσφορών, μέσω του ΕΣΗΔΗΣ ή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, με ρητή αντίστοιχη πρόβλεψη στους όρους των σχετικών διακηρύξεων.

Ειδικά, για τους συνοπτικούς διαγωνισμούς που έχουν ήδη εκκινήσει, και στους οποίους προβλέπεται η υποβολή των προσφορών έγκαρτα στο πρωτόκολλο της υπηρεσίας, η αναθέτουσα αρχή, δύναται με επίκληση της πανδημικής κρίσης του COVID-19, σύμφωνα και με τα προαναφερθέντα, να τροποποιήσει τους όρους της διακήρυξης ως προς τον τρόπο υποβολής προσφοράς, δημοσιεύοντας τη σχετική τροποποίηση στο ΚΗΜΔΗΣ και παρατείνοντας την ημερομηνία υποβολής προσφορών, κατά τα αναλογικώς οριζόμενα στο άρθρο 121 παρ. 5 του ν.4412/2016.

Για συνοπτικούς διαγωνισμούς που θα εκκινήσουν εντός του χρονικού διαστήματος που ισχύει η επιβολή μέτρων για την αντιμετώπιση πανδημικής κρίσης, η αναθέτουσα αρχή δύναται να προβλέψει, ομοίως, στους όρους της οικείας διακήρυξης, την υποβολή της προσφοράς ηλεκτρονικά, είτε με χρήση του ΕΣΗΔΗΣ είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

➤ Απευθείας ανάθεση

Οι αναθέτουσες αρχές εξακολουθούν να διατηρούν τη δυνατότητα, με βάση την εκτιμώμενη αξία της σύμβασης, να προβαίνουν σε απευθείας ανάθεση, για συμβάσεις αξίας έως 20.000 ευρώ, χωρίς Φ.Π.Α., οι οποίες σχετίζονται με την αντιμετώπιση και την αποτροπή διασποράς του COVID -19, τηρώντας τις λοιπές διαδικαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 118 του ν. 4412/2016.

Επισημαίνεται ότι, στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης, τόσο η πρόσκληση υποβολής προσφοράς όσο και οι υποβαλλόμενες προσφορές μπορεί να υποβάλλονται στην αναθέτουσα αρχή με κάθε πρόσφορο μέσο, όπως ταχυδρομείο ή ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και δεν απαιτείται να είναι σφραγισμένες, καθώς δεν τίθενται από τις διατάξεις του ν. 4412/2016 σχετικοί διαδικαστικοί περιορισμοί, με την επιφύλαξη των οριζόμενων στο άρθρο 118 παρ. 5 και 6, ως προς τις δημόσιες συμβάσεις έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών (κατάρτιση καταλόγων οικονομικών φορέων, ηλεκτρονική κλήρωση μέσω ΚΗΣΚ για την ανάδειξη του αναδόχου).

Υπενθυμίζεται ότι στη διαδικασία της απευθείας ανάθεσης για συμβάσεις έως και 2.500 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, δεν ελέγχονται λόγοι αποκλεισμού του άρθρου 73 του ν. 4412/2016, επομένως δεν απαιτείται ούτε η προσκόμιση ποινικού μητρώου ή υπεύθυνης δήλωσης, αντί αυτού, ούτε προσκόμιση φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας για την ανάθεση της σύμβασης¹⁴, ενώ σε συμβάσεις πάνω από 2.500 έως και 20.000 ευρώ, δεν απαιτείται η υποβολή ΤΕΥΔ¹⁵, αντί δε του ποινικού μητρώου μπορεί να προσκομίζεται υπεύθυνη δήλωση του οικονομικού φορέα, χωρίς να απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής¹⁶. Οι σχετικές Υ.Δ. μπορούν να εκδίδονται ηλεκτρονικά και μέσω της υπηρεσίας eDilosi από τη διαδικτυακή πύλη gov.gr.

Τέλος, μνείας χρήζουν οι διατάξεις 109 Α και 320Α, με τις οποίες παρέχεται η δυνατότητα απευθείας ανάθεσης συμβάσεων ποσού μέχρι 60.000 ευρώ χωρίς Φ.Π.Α. **μόνο** για τις υπηρεσίες που αναφέρονται στα Παραρτήματα XIV του Προσαρτήματος Α' και XVII του Προσαρτήματος Β' αντίστοιχα του ν. 4412/2016.

Μεταξύ των υπηρεσιών που περιλαμβάνονται στα ως άνω Παραρτήματα αναφέρονται ενδεικτικά υπηρεσίες διάθεσης ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού, υπηρεσίες παροχής γευμάτων,

¹⁴ Πρβλ. άρθρο 73 παρ. 11 ν. 4412/2016.

¹⁵ Πρβλ. άρθρο 93 ν. 4412/2016.

¹⁶ Πρβλ. άρθρο 80 παρ. 9 εδ.β' ν. 4412/2016.

υπηρεσίες τροφοδοσίας με έτοιμα γεύματα (catering), υπηρεσίες φύλαξης και ταχυδρομικές υπηρεσίες, οι οποίες δύνανται να σχετίζονται με την παρούσα υγειονομική κρίση.

Συστήνεται ιδιαίτερα η προσοχή των αναθετουσών αρχών, κατά την εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων, να επιλέγουν κωδικό CPV αποκλειστικά και μόνο από τους κωδικούς που περιλαμβάνονται στα ως άνω Παραρτήματα, προκειμένου να μπορούν να τύχουν εφαρμογής οι σχετικές διατάξεις και το υψηλότερο χρηματικό όριο των 60.000 ευρώ.

III. Ζητήματα κατάτμησης συμβάσεων

Στο άρθρο 6 του ν. 4412/2016 περιλαμβάνονται οι μέθοδοι υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, οι οποίες αποσκοπούν στη διασφάλιση εφαρμογής των διατάξεων του νόμου και ιδιαίτερα των διατάξεων του ενωσιακού δικαίου που ενσωματώθηκαν σε αυτόν και στην αποτροπή καταστρατήγησής τους.

Ειδικότερα στην παρ. 3 του εν λόγω άρθρου τίθεται ο κανόνας της απαγόρευσης της «τεχνητής» κατάτμησης των συμβάσεων, με την έννοια ότι η επιλογή της χρησιμοποιουμένης μεθόδου για τον υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας μιας σύμβασης δεν γίνεται με σκοπό την αποφυγή της εφαρμογής οποιασδήποτε διάταξης του νόμου, **εκτός αν αυτό δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους.**

Εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι οι έκτακτες και εξαιρετικά απρόβλεπτες περιστάσεις που σχετίζονται με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού COVID-19 και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς του, έχουν δημιουργήσει στις αναθέτουσες αρχές και, ιδίως στους φορείς παροχής υπηρεσιών υγείας, αυξημένες και μη προβλέψιμες ανάγκες, οι οποίες εξαρτώνται σημαντικά από την καμπύλη μετάδοσης του ιού και εκφεύγουν από τον συνήθη και τακτικό προγραμματισμό τους.

Είναι προφανές ότι, στις περιπτώσεις αυτές, δεν είναι δυνατός ο έγκαιρος και ορθός προγραμματισμός και η ομαδοποίηση ειδών και υπηρεσιών, προκειμένου να τηρούνται οι συνήθεις ανταγωνιστικές διαδικασίες, βάσει των κανόνων υπολογισμού της εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης.

Με άλλα λόγια, επιτρέπεται η κάλυψη των άμεσων αναγκών των αναθετουσών αρχών που συνεχονται με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού σταδιακά και με την επιλογή του είδους της διαδικασίας που εξυπηρετεί την άμεση κάλυψη των σχετικών αναγκών, χωρίς να απαιτείται συγκέντρωση και ομαδοποίηση τους και χωρίς να τίθεται ζήτημα μη επιτρεπτής, ήτοι «τεχνητής» κατάτμησης, με σκοπό την αποφυγή εφαρμογής επιμέρους διατάξεων του ν. 4412/2016.

Η ως άνω δυνατότητα κρίνεται σε κάθε μεμονωμένη σύμβαση και θα πρέπει να αιτιολογείται επαρκώς από την αναθέτουσα αρχή, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, και να μην οδηγεί σε καταχρηστική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων, ήτοι για την κάλυψη αναγκών οι οποίες δεν είναι άμεσα απαιτητές και για τις οποίες, ενδεχομένως, η αναθέτουσα αρχή δύναται να προγραμματίσει, ομαδοποιήσει και να αναθέσει τις οικείες συμβάσεις με ανταγωνιστική διαδικασία ανοικτή ή κλειστή, έστω και με χρήση συντετμημένων προθεσμιών (βλ. ανωτέρω). Ιδιαίτερα εφιστάται, ωστόσο, η προσοχή των αναθετουσών αρχών στον ορθό υπολογισμό της εκτιμώμενης αξίας των συμβάσεων, με βάση τις διατάξεις του άρθρου 6 του ν. 4412/2016 κατά την ανάθεση συμβάσεων, στο πλαίσιο του συνήθους προγραμματισμού τους, όμοιων ή ομοειδών με εκείνες που ανατίθενται για την κάλυψη των άμεσων αναγκών τους για την αντιμετώπιση του COVID-19. Εξυπακούεται ότι, για τον υπολογισμό της αξίας των συνήθων/ προγραμματισμένων συμβάσεων, οι οποίες θα εκκινήσουν μετά την ανάθεση για την κάλυψη των έκτακτων αναγκών τους στο πλαίσιο του COVID-19, θα πρέπει να αθροίζεται και η αξία των τυχόν όμοιων ή ομοειδών συμβάσεων, που ανατέθηκαν για την κάλυψη των ανωτέρω άμεσων αναγκών, ιδίως εάν ανατίθενται στο ίδιο οικονομικό έτος.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι όλα τα προαναφερθέντα στις Ενότητες I και II εφαρμόζονται σε συμβάσεις που συνδέονται είτε άμεσα (π.χ. προμήθεια συναφούς υγειονομικού και φαρμακευτικού υλικού και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, υπηρεσίες απολύμανσης κ.λπ.) είτε έμμεσα (π.χ. προμήθεια ειδών Τ.Π.Ε. για την παροχή εξ αποστάσεως εργασίας κ.λπ.) με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού και την

αποτροπή περαιτέρω διασποράς του. Ακολούθως, δεν δικαιολογείται η κατάτμηση συμβάσεων ή η ανάθεσή τους με εξαιρετικές, μη ανταγωνιστικές διαδικασίες, εφόσον το φυσικό αντικείμενο τους δεν συνδέεται με τον ως άνω σκοπό ή εμπίπτουν στον συνήθη προγραμματισμό της αναθέτουσας αρχής και οι εν λόγω συμβάσεις θα πρέπει να ανατίθενται με τις συνήθεις διαδικασίες, με βάση την εκτιμώμενη αξία τους και τις δυνατότητες που παρέχει ο ν. 4412/2016.

IV. Πράξεις νομοθετικού περιεχομένου και εφαρμογή των διατάξεών τους

Η Ελληνική Πολιτεία, όπως ήδη προαναφέρθηκε, στην προσπάθεια να διαχειριστεί τις σημαντικές επιπτώσεις από τη διασπορά του κορωνοϊού COVID-19, προέβη σε έκτακτη νομοθέτηση, με Πράξεις Νομοθετικού Περιεχομένου, σε επιμέρους διατάξεις των οποίων ρυθμίζονται ζητήματα δημοσίων συμβάσεων, όπως αναλυτικά αναφέρονται στην Εισαγωγή της παρούσας.

Η πλειονότητα των εν λόγω διατάξεων αφορά στη ρύθμιση συμβάσεων, η ανάθεση των οποίων κρίνεται επιτακτική είτε για την επάρκεια σε υγειονομικό και φαρμακευτικό υλικό των δημόσιων φορέων υγείας είτε για την αποτροπή της περαιτέρω διασποράς του ιού (υπηρεσίες απολύμανσης, προμήθεια μέσων Τ.Π.Ε. για την παροχή τηλεργασίας κ.λπ.).

Κατά συνέπεια, βασικός σκοπός των ως άνω έκτακτων μέτρων νομοθέτησης είναι η παροχή επαρκών υπηρεσιών από τις δομές υγείας της χώρας, καθώς και η συγκράτηση της καμπύλης μετάδοσης του ιού.

Οι σχετικές ρυθμίσεις αφορούν – κατά το πλείστον – στην κατά παρέκκλιση της κείμενης **εθνικής νομοθεσίας** ή των **εθνικών διατάξεων** περί δημοσίων συμβάσεων, σύναψη συμβάσεων, πλην των περιπτώσεων: α) του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, για το οποίο προβλέπεται ρητώς η παρέκκλιση των διατάξεων **του ν. 4412/2016** και β) της ΕΡΤ Α.Ε, για την οποία προβλέπεται η παρέκκλιση των **κείμενων διατάξεων**, χωρίς την αναφορά του επιθετικού προσδιορισμού **«εθνικών»¹⁷**.

Ως εξαιρετικές από τις συνήθεις διαδικασίες, οι ως άνω ρυθμίσεις ισχύουν για περιορισμένο χρονικό διάστημα, και ειδικότερα για διάστημα τεσσάρων ή έξι μηνών από τη δημοσίευση εκάστης Π.Ν.Π. στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ή μέχρι την 31.5.2020, κατά περίπτωση.

Προβλέπεται, επίσης, ως μοναδική διαδικασία – και μάλιστα μόνο σε κάποιες εκ των ανωτέρω εξαιρετικών ρυθμίσεων – η υποχρέωση ανάρτησης πρόσκλησης για την υποβολή προσφορών στην ιστοσελίδα εκάστης αναθέτουσας αρχής για χρονικό διάστημα τριών (3) ημερών. Σημειωτέον ότι, ορίζεται – σε κάποιες εκ των ως άνω ρυθμίσεων - ως κριτήριο ανάθεσης αποκλειστικά η χαμηλότερη τιμή.

Ως προς το πεδίο εφαρμογής των εν λόγω εξαιρετικών ρυθμίσεων και τη συσχέτισή τους με τις διατάξεις του ν. 4412/2016, όπως αυτές εκτέθηκαν ανωτέρω, επισημαίνονται τα ακόλουθα:

- Καταρχάς η σχετική αναφορά, στις Π.Ν.Π., σε σύναψη συμβάσεων *«... κατά παρέκκλιση της κείμενης εθνικής νομοθεσίας ή των εθνικών διατάξεων περί δημοσίων συμβάσεων ...»*, ασχέτως του δόκιμου ή μη της σχετικής γραμματικής διατύπωσης¹⁸, φανερώνει τη σαφή βούληση του νομοθέτη να εφαρμοστούν οι σχετικές παρεκκλίσεις **μόνον ως προς τις συμβάσεις κάτω των ορίων** και, σε καμία περίπτωση, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι καταλαμβάνουν συμβάσεις άνω των ορίων, για τις οποίες, ως προς τις διαδικασίες ανάθεσης, τυγχάνουν εφαρμογής αποκλειστικά οι διατάξεις και οι ευελιξίες των οικείων Οδηγιών¹⁹, όπως αυτές ενσωματώθηκαν στο ν. 4412/2016 και εκτέθηκαν αναλυτικά ανωτέρω.

¹⁷ Για τη διαφοροποίηση αυτή πρβλ. Γνώμη Α14/2020 της Αρχής, ο.π. σελ. 46, 47.

¹⁸ Πρβλ. Γνώμη Α14/2020 της Αρχής, ο.π., σελ. 47.

¹⁹ Πρβλ. Γνώμη Α14/2020, ο.π. Ενότητα VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ, σελ. 54.

- Από τη γραμματική διατύπωση των σχετικών διατάξεων, προκύπτει με σαφήνεια ότι οι εξαιρετικές ρυθμίσεις συσχετίζονται **μόνο με δημόσιες συμβάσεις, το φυσικό αντικείμενο των οποίων συνδέεται με την αντιμετώπιση των συνεπειών του κορωνοϊού COVID-19** και τον κίνδυνο περαιτέρω διασποράς του. Κατά συνέπεια, δεν βρίσκει έρεισμα στις εν λόγω διατάξεις η ανάθεση συμβάσεων, το φυσικό αντικείμενο των οποίων δεν συνδέεται με τον ως άνω σκοπό ή που εμπίπτουν στον συνήθη προγραμματισμό της αναθέτουσας αρχής, και οι οποίες θα πρέπει να ανατίθενται με τις συνήθεις διαδικασίες, με βάση την εκτιμώμενη αξία τους και τις δυνατότητες που παρέχει ο ν. 4412/2016, όπως εκτέθηκαν στην ενότητα II της παρούσας.
- Ως ρυθμίσεις εξαιρετικές από την κείμενη νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων:
- α) θα πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά και, στο πλαίσιο αυτό, καταλαμβάνουν **μόνο τους φορείς για τους οποίους θεσπίζονται και μόνο για τις συμβάσεις, οι οποίες ρητά αναφέρονται στις παρεκκλίσεις,**
- β) προβλέπουν **περιορισμένο χρονικό διάστημα εφαρμογής**, κατά το οποίο μπορούν να ανατεθούν, κατά παρέκκλιση, οι σχετικές συμβάσεις:
- «Εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται άμεσος κίνδυνος εμφάνισης και διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, η έλλειψη του οποίου βεβαιώνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, και πάντως για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους τέσσερις (4) ή έξι (6) μήνες ή μέχρι τις 31.5.2020»,* κατά περίπτωση (αν και δεν είναι σαφής ο λόγος διαφοροποίησης του χρονικού διαστήματος).
- ✓ Παρά τη ρητή ρύθμιση του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4412/2016, η οποία εφαρμόζεται ανεξαρτήτως εκτιμώμενης αξίας της σύμβασης, ήτοι και σε συμβάσεις κάτω των ορίων, εν τούτοις, ο νομοθέτης των σχετικών Π.Ν.Π., επιλέγει να μην παραπέμψει σε αυτή τη διαδικασία για την αντιμετώπιση της απρόβλεπτης και επείγουσας κατάστασης της επιδημιολογικής κρίσης, με την εξαίρεση των ΟΤΑ α' και β' βαθμού (άρθρο 10 παρ. 3. α. της από 11-03-2020 Π.Ν.Π. και άρθρο 37 παρ. 10 της από 30-03-2020 Π.Ν.Π.). Αντίθετα επιλέγει την *«απευθείας ανάθεση κατά παρέκκλιση της κείμενης εθνικής νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων»*, χωρίς οποιαδήποτε παραπομπή στις διατάξεις του ν. 4412/2016 περί απευθείας ανάθεσης (άρθρα 118 & 328) και χωρίς περαιτέρω εξειδίκευση της διαδικασίας αυτής, πλην – στις περισσότερες περιπτώσεις – της υποχρέωσης ανάρτησης πρόσκλησης υποβολής προσφορών στην ιστοσελίδα της αναθέτουσας αρχής και της χρήσης ως κριτηρίου ανάθεσης αποκλειστικά της χαμηλότερης τιμής ή *«χαμηλότερης προσφοράς.»*²⁰
- ✓ Πέρα από τα ερμηνευτικά ζητήματα, τα οποία ενδέχεται να δημιουργούνται από τις ως άνω αναφορές σε μία «υβριδική» διαδικασία απευθείας ανάθεσης, η οποία δεν περιγράφεται στο ν. 4412/2016, σε κάθε περίπτωση οι αναθέτουσες αρχές, ακόμη και στις συμβάσεις κάτω των ορίων, οι οποίες συνδέονται με την καταπολέμηση του κορωνοϊού, μπορούν να κάνουν χρήση της διαδικασίας με διαπραγμάτευση χωρίς προηγούμενη δημοσίευση του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ', με τήρηση των οριζόμενων σε αυτές προϋποθέσεις, όπως εκτέθηκαν ανωτέρω.
- ✓ Και τούτο, καθώς οι σχετικές διατάξεις των Π.Ν.Π. και οι προβλεπόμενες σε αυτές παρεκκλίσεις από την εθνική νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων, αποτελούν δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής, ήτοι τελούν υπό τη διακριτική της ευχέρεια να τις εφαρμόσει ή άλλως να επιλέξει, για τη κάλυψη των άμεσων ή μεσοπρόθεσμων αναγκών της, συνεκτιμώντας τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε σύμβασης, μία από τις λοιπές διαδικασίες του ν. 4412/2016, όπως αναλυτικά εκτίθενται στην Ενότητα II του Μέρους Β της παρούσας.
- ✓ Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται, ότι, εφόσον οι αναθέτουσες αρχές, επιλέξουν την ιδιότυπη διαδικασία απευθείας ανάθεσης, που προβλέπεται στις Π.Ν.Π., για συμβάσεις κάτω των ορίων, ενδείκνυται, για την αποφυγή συγχρωτισμού και, λόγω των καθυστερήσεων παράδοσης ταχυδρομείου, να απαιτούν την ηλεκτρονική υποβολή των προσφορών μέσω του ΕΣΗΔΗΣ ή με

²⁰ Πρβλ. σχετικά Γνώμη Α14/2020, ο.π. υπό (6) σελ. 46.

ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, χωρίς να απαιτείται να είναι σφραγισμένες στην τελευταία περίπτωση, με τη συμπερίληψη σχετικών όρων στις επιμέρους προσκλήσεις.

- ✓ Από τις διατάξεις των Π.Ν.Π. δεν προκύπτει με σαφήνεια και, ως εκ τούτου μπορεί να προκληθεί σύγχυση και ερμηνευτικά προβλήματα, ποιες είναι οι διατάξεις από τις οποίες εισάγεται η παρέκκλιση από κάθε σχετική διάταξη της κείμενης εθνικής νομοθεσίας περί δημοσίων συμβάσεων ή η παρέκκλιση από τις κείμενες εθνικές διατάξεις, και εάν η παρέκκλιση αυτή αφορά και σε διατάξεις που δεν εμπίπτουν στο ν. 4412/2016, αλλά συνεχονται με τις δημόσιες συμβάσεις, όπως, ενδεικτικά, είναι η αρμοδιότητα προσυμβατικού ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η υποχρέωση ανάρτησης στη ΔΙΑΥΓΕΙΑ, η υποχρέωση ονομαστικοποίησης των μετοχών σε συμβάσεις άνω του 1.000.000 €, οι διατάξεις του άρθρου 68 του ν. 3863/2020 για τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών καθαριότητας και φύλαξης κ.λπ. Σημειωτέον, μάλιστα, ότι, στην εξαιρετική ρύθμιση για το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων²¹, γίνεται ρητή αναφορά στην «*παρέκκλιση των διατάξεων του ν. 4412/2016*», επιτείνοντας τη σύγχυση στους εφαρμοστές του αν τυγχάνουν εφαρμογής όλες οι άλλες διατάξεις, όπως είναι οι προαναφερόμενες, οι οποίες συνεχονται με δημόσιες συμβάσεις.²²
- ✓ Σε κάθε περίπτωση και, ανεξάρτητα από τα σχετικά ερμηνευτικά ζητήματα, δεν μπορεί, με τις ως άνω διατάξεις, να προβλέπεται παρέκκλιση από τις διατάξεις του ν. 4129/2013 που προβλέπουν τον προσυμβατικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς ο εν λόγω έλεγχος εδράζεται στη διάταξη του άρθρου 98 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος, ήτοι σε διάταξη υπερνομοθετικής ισχύος.
- ✓ Μνεΐας χρήζει, εν προκειμένω, ότι, με το τριακοστό έβδομο άρθρο παρ. 3, της από 20-03-2020 Π.Ν.Π. θεσπίζονται ειδικές ρυθμίσεις για τον έλεγχο των δημοσίων συμβάσεων των ΟΤΑ α' και β' βαθμού, οι οποίες συνάπτονται κατά την περίοδο λήψης των μέτρων για την αποτροπή της διασποράς του κορωνοϊού. Ειδικότερα, με το εν λόγω άρθρο τροποποιείται, προς τα άνω, το όριο πάνω από το οποίο διενεργείται υποχρεωτικά προσυμβατικός έλεγχος νομιμότητας από το Ελεγκτικό Συνέδριο για τις συμβάσεις των ΟΤΑ α' και β' βαθμού, οι οποίες περιλαμβάνονται στις παρ. 3 και 5 του άρθρου 10 της από 11-03-2020 Π.Ν.Π. και στις παρ. 3, 4 και 6 του εικοστού τέταρτου άρθρου της από 14-03-2020 Π.Ν.Π., καθώς για κάθε άλλη σύμβαση προμήθειας αγαθών και υπηρεσιών αυτών, η οποία εκτελείται για κατεπείγοντες λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας από τη διασπορά του κορωνοϊού. Το εν λόγω όριο αυξάνεται, από το προβλεπόμενο στις διατάξεις του ν. 4129/2013 ποσό των 200.000 ευρώ, στο ποσό των 900.000 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ- και μάλιστα με αναδρομική ισχύ από τις 14 Μαρτίου 2020, στοχεύοντας προφανώς στη διευκόλυνση και επιτάχυνση των διαδικασιών σύναψης δημοσίων συμβάσεων που συνδέονται με τη λήψη μέτρων κατά την παρούσα κρίσιμη περίοδο.
- ✓ Κατά την κρίση της Αρχής, με τις διατάξεις των Π.Ν.Π., δεν μπορούν να εισάγονται παρεκκλίσεις, ακόμη και εάν πρόκειται για συμβάσεις κάτω των ενωσιακών ορίων, ακόμη και στο πλαίσιο των εξαιρετικών περιστάσεων της παρούσας υγειονομικής κρίσης, οι οποίες να αφίστανται, κατά το δυνατόν, από τις γενικές αρχές που διέπουν τη σύναψη των δημοσίων συμβάσεων, όπως την αρχή της διαφάνειας, της ίσης μεταχείρισης, της απαγόρευσης των διακρίσεων κ.λπ., ήτοι τις θεμελιώδεις αρχές του ενωσιακού δικαίου,²³ ούτε από διατάξεις της κείμενης εθνικής νομοθεσίας, οι οποίες συνιστούν κομβικές θεσμικές πολιτικές επιλογές της Πολιτείας που αποσκοπούν στον εκσυγχρονισμό, τον εξορθολογισμό των διοικητικών διαδικασιών, την αύξηση της αποτελεσματικότητας και την ενίσχυση της διαφάνειας στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων. Τέτοιες διατάξεις είναι, ιδίως, η τήρηση ηλεκτρονικού φακέλου της διαδικασίας σύναψης των συμβάσεων, η αιτιολόγηση των αποφάσεων των αναθετουσών αρχών, καθώς και η υποχρέωση ανάρτησης, έστω και εκ των υστέρων, των ανωτέρω συμβάσεων στο ΚΗΜΔΗΣ, προκειμένου να δύνανται να εξαχθούν στατιστικά στοιχεία για την επίπτωση της επιδημιολογική κρίσης του κορωνοϊού COVID-19 στις δημόσιες συμβάσεις.

²¹Πρβλ. άρθρο δέκατο τέταρτο της από 20-03-2020 Π.Ν.Π.

²² Πρβλ. Α14/2020 Γνώμη της Αρχής, ο.π. σελ.48.

²³ Πρβλ. Γνώμη Α14/2020 της Αρχής, ο.π. σελ. 55.

- ✓ Τέλος, με το άρθρο εξηκοστό παρ. 2 της από 20-03-2020 Π.Ν.Π. διευκρινίζεται σαφώς ότι, όπου στο κείμενο των από 25-02-2020, 11-03-2020 και 14-03-2020 Π.Ν.Π., καθώς και της από 20-03-2020 Π.Ν.Π., γίνεται αναφορά σε αναθέτουσα αρχή, το πεδίο εφαρμογής της οικείας πράξης διευρύνεται και στους αναθέτοντες φορείς, κατά την έννοια του άρθρου 224 του ν. 4412/2016. Ήτοι διευρύνεται, αναλογικά, για όλους τους αναθέτοντες φορείς, η εφαρμογή των διατάξεων όλων των προηγούμενων, αλλά και της από 20-03-2020 Π.Ν.Π., οι οποίες αναφέρονται σε αναθέτουσες αρχές, δηλαδή κατ' ουσίαν η δυνατότητα να κάνουν χρήση των εξαιρετικών ρυθμίσεων που προβλέπονται για τις αναθέτουσες αρχές στις ανωτέρω Π.Ν.Π., με την επιφύλαξη όλων όσων αναφέρθηκαν ανωτέρω και ιδίως για την εφαρμογή των παρεκκλίσεων μόνο σε συμβάσεις κάτω των ορίων.

Γ. Συμβάσεις που ΔΕΝ σχετίζονται με την αντιμετώπιση του κορωνοϊού

1. Τα αναφερόμενα, στο Μέρος Β της παρούσας, αφορούν στη διαχείριση δημοσίων συμβάσεων, οι οποίες σχετίζονται, όπως ήδη επισημάνθηκε πολλές φορές, είτε άμεσα είτε έμμεσα με την αντιμετώπιση του ιού COVID 19 και την αποτροπή περαιτέρω διασποράς του.

Στο παρόν Μέρος επιχειρείται μία προσέγγιση των ζητημάτων που έχουν ενσκήψει ως προς τις συμβάσεις, οι οποίες δεν συνδέονται με την αντιμετώπιση του ιού, και ενδεχομένως εμπίπτουν στη συνήθη δραστηριότητα των αναθετουσών αρχών, ωστόσο πλήττονται, σοβαρά, από την υγειονομική κρίση.

Και τούτο, καθώς έχουν προκληθεί σοβαρές δυσχέρειες στις διαδικασίες ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων και, ιδίως, ως προς τον ορθό και έγκαιρο προγραμματισμό των συνήθων αναγκών, την απρόσκοπτη υλοποίηση εκκρεμών διαδικασιών ανάθεσης, καθώς και την άρτια εκτέλεση συμβάσεων, οι οποίες είχαν ήδη συναφθεί, πριν από τη λήψη και εφαρμογή έκτακτων μέτρων για την αποτροπή της διασποράς της νόσου.

2. Στο πλαίσιο των δυνατοτήτων που παρέχονται από τις διατάξεις του ν. 4412/2016 επισημαίνονται τα ακόλουθα:

- Ως προς τις εκκρεμείς διαδικασίες σύναψης συμβάσεων οι οποίες έχουν εκκινήσει, κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 61 και 120 του ν. 4412/ 2016, και για τις οποίες δεν έχει παρέλθει η καταληκτική ημερομηνία υποβολής αιτήσεων συμμετοχής ή προσφορών, οι αναθέτουσες αρχές, δύνανται, πέραν της συνέχισης της διαδικασίας ανάθεσης, κατά τους όρους της διακήρυξης:

α) να παρατείνουν, την καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών για το αναγκαίο χρονικό διάστημα, ώστε οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς να έχουν στη διάθεσή τους επαρκή χρόνο για να προετοιμάσουν και να υποβάλουν τις προσφορές τους (πρβλ άρθρα 60 παρ. 3 και 121 παρ. 5ν. 4412/2016) ή

β) να ματαιώσουν τις σχετικές διαδικασίες, κατ' εφαρμογή της παρ. 2 του άρθρου 106 του ν. 4412/2016 και ιδίως των περιπτώσεων γ' ή/ και στ'.

Για την εφαρμογή των ανωτέρω, οι αναθέτουσες αρχές συνεκτιμούν, σε κάθε περίπτωση, κατά το χρονικό διάστημα που ισχύουν έκτακτα και επείγοντα μέτρα αποφυγής της διάδοσης του κορωνοϊού, τόσο την επαρκή διοικητική ικανότητάς τους σε διαθέσιμους ανθρώπινους πόρους, όσο και τις πραγματικές δυνατότητες εκτέλεσης των σχετικών συμβάσεων εκ μέρους των οικονομικών φορέων, σε συνδυασμό με την προστασία της δημόσιας υγείας.

- Ως προς τις εκκρεμείς διαδικασίες σύναψης συμβάσεων οι οποίες έχουν εκκινήσει, κατά τα οριζόμενα στις διατάξεις των άρθρων 61, 120 του ν. 4412/2016, και για τις οποίες έχει παρέλθει η καταληκτική ημερομηνία υποβολής αιτήσεων συμμετοχής ή προσφορών, αλλά δεν έχουν ανατεθεί οι σχετικές συμβάσεις, οι αναθέτουσες αρχές δύνανται, πέραν της συνέχισης της διαδικασίας ανάθεσης με ενδεχόμενη παράταση του χρόνου ισχύος των προσφορών²⁴, ομοίως ως άνω, να ματαιώσουν τις

²⁴ Πρβλ άρθρο 97 ν. 4412/2016.

σχετικές διαδικασίες, κατ' εφαρμογή της παρ. 2 του άρθρου 106 του ν. 4412/2016 και ιδίως των περιπτώσεων γ' ή/ και στ', με τις ίδιες ως άνω προϋποθέσεις.

Στις περιπτώσεις ματαίωσης οι διαδικασίες ανάθεσης επανασχεδιάζονται προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ανάγκες της αναθέτουσας αρχής κατά το δυνατόν καλύτερο τρόπο.

- Ως προς τις συμβάσεις που έχουν ήδη συναφθεί, εφαρμόζονται οι διατάξεις των κανόνων εκτέλεσης των άρθρων 129 επ. του ν. 4412/2016 και ιδίως του άρθρου 132 παρ. 1 περ. γ', τηρουμένων των ειδικότερων σε αυτά οριζόμενων προϋποθέσεων, σε συνδυασμό και συμπληρωματικώς με τις ισχύουσες διατάξεις του Αστικού Κώδικα.

3. Οι ως άνω δυνατότητες των αναθετουσών αρχών και αναθετόντων φορέων επαναλαμβάνονται, κατ' ουσίαν και εξειδικεύονται στο άρθρο εξηκοστό παρ. 1 της από 20-03-2020 Π.Ν.Π. , όπου ορίζεται:

«Εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται άμεσος κίνδυνος εμφάνισης και διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, η έλλειψη του οποίου βεβαιώνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, και πάντως για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες από την έναρξη ισχύος της παρούσας, με απόφαση του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού ή του αρμόδιου οργάνου, είναι δυνατή: α) η αναβολή διενέργειας δημόσιων διαγωνισμών, β) η παράταση της ημερομηνίας υποβολής αιτήσεων συμμετοχής ή προσφορών, στις περιπτώσεις που έχει ήδη δημοσιευθεί προκήρυξη κατά την έναρξη ισχύος της παρούσας, γ) η αναστολή κάθε προθεσμίας που αφορά δημόσιες συμβάσεις, ανεξάρτητα από το στάδιο ανάθεσης ή εκτέλεσης αυτών και δ) η χορήγηση παράτασης κάθε είδους συμβατικών προθεσμιών, για χρονικό διάστημα που θα καθορίζεται με την οικεία απόφαση.»

Η Αρχή εξέφρασε τις επιφυλάξεις της για την ως άνω οριζόντια ρύθμιση επισημαίνοντας ιδίως ότι *«...Η εν λόγω οριζόντια πρόβλεψη περί δυνατότητας συνολικής αναβολής προκήρυξης διαγωνισμών και αναστολής των προθεσμιών ανάθεσης και εκτέλεσης των δημοσίων συμβάσεων, ανεξαρτήτως είδους σύμβασης, ήτοι, είτε αφορούν σε συμβάσεις προμηθειών ή γενικών υπηρεσιών είτε αφορούν σε συμβάσεις έργων ή εκπόνησης μελετών ή παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών είτε σε παραχωρήσεις έργων και υπηρεσιών, χωρίς να συνοδεύεται από αντίστοιχη πρόβλεψη για διακριτική ευχέρεια ή έστω δυνατότητα της αναθέτουσας αρχής, κατόπιν σχετικής έγκρισης, να εκκινήσει ή να συνεχίσει διαδικασίες σύναψης ή να εκτελέσει τις οικείες συμβάσεις, συνεκτιμώντας τις ειδικότερες περιστάσεις εκάστης διαδικασίας ή σύμβασης, ενέχει τον κίνδυνο να εκληφθεί από τις αναθέτουσες αρχές ως μία οριζόντια ρύθμιση για αναβολή προκήρυξης νέων διαγωνισμών και αναστολή όλων των εκκρεμών διαδικασιών ανάθεσης και εκτέλεσης συμβάσεων, ακόμη και αν υφίσταται πραγματική δυνατότητα προκήρυξης, συνέχισης και ολοκλήρωσης των σχετικών διαδικασιών ή/και συμβάσεων, με δυσμενείς προεκτάσεις στον προγραμματισμό του οικείου Υπουργείου, αλλά και συνολικά στη δημόσια διοίκηση και στην εθνική οικονομία, και έχουσα ως δευτερεύουσα συνέπεια την ανάγκη κάλυψης και αυτών των αναγκών με εξαιρετικές διαδικασίες, όταν θα λήξει η έκτακτη περίοδος της πανδημικής κρίσης.»²⁵*

Ωστόσο και, παρά τις διατυπωθείσες επιφυλάξεις και επισημάνσεις της Αρχής, επισημαίνεται ότι, με την ως άνω οριζόντια διάταξη, παρέχονται οι ακόλουθες δυνατότητες στις αναθέτουσες αρχές/ αναθέτοντες φορείς:

- α)** αναβολή διενέργειας διαγωνισμών, οι οποίοι προφανώς είχαν προγραμματιστεί να προκηρυχθούν,
- β)** παράταση της ημερομηνίας υποβολής αιτήσεων συμμετοχής ή προσφορών, στις περιπτώσεις που έχει ήδη δημοσιευθεί προκήρυξη κατά την έναρξη ισχύος της από 20-03-2020 Π.Ν.Π.,
- γ)** αναστολή κάθε προθεσμίας που αφορά δημόσιες συμβάσεις, ανεξάρτητα από το στάδιο ανάθεσης ή εκτέλεσης αυτών, και
- δ)** χορήγηση παράτασης κάθε είδους συμβατικών προθεσμιών.

Για την ενεργοποίηση των ως άνω δυνατοτήτων απαιτείται, σύμφωνα με τη διάταξη, **απόφαση του, κατά περίπτωση, αρμόδιου Υπουργού ή του αρμόδιου οργάνου**, σε περίπτωση προφανώς άλλου νομικού προσώπου. Στην εν λόγω απόφαση πρέπει να καθορίζεται και το αναγκαίο χρονικό διάστημα

²⁵ Πρβλ. Γνώμη Α14/2020 της Αρχής ο.π. σελ. 50.

εφαρμογής των ως άνω δυνατοτήτων, κατά την κρίση του αρμοδίου Υπουργού ή οργάνου. Το εν λόγω διάστημα είναι προφανές ότι δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερο από το χρονικό διάστημα που κρίνεται επιβεβλημένη η επιβολή μέτρων για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού.

Βάσει της σχετικής εξουσιοδοτικής διάταξης έχουν, ήδη, εκδοθεί σχετικές Υπουργικές Αποφάσεις, οι οποίες ρυθμίζουν οριζόντια τα συγκεκριμένα ζητήματα.²⁶

4. Επισημαίνεται, τέλος, ότι μέχρι την έκδοση σχετικής απόφασης του αρμοδίου Υπουργού ή άλλου οργάνου, οι αναθέτουσες αρχές δύνανται, κατά τη διακριτική τους ευχέρεια, είτε να ολοκληρώσουν τις σχετικές διαδικασίες ή να εκτελέσουν τις οικείες συμβάσεις ή να κάνουν χρήση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι διατάξεις του ν. 4412/2016, όπως αυτές εκτέθηκαν αναλυτικά στην παράγραφο 2 του παρόντος Μέρους.

Δ. Δικαιολογητικά προσωρινού αναδόχου (δικαιολογητικά κατακύρωσης)

Ως προς το κρίσιμο ζήτημα της αδυναμίας έκδοσης από τα αρμόδια Δικαστήρια και Εισαγγελίες της χώρας, λόγω της μερικής αναστολής λειτουργίας, στην οποία έχουν τεθεί, με τις αριθμ. Δ1α/Γ.Π.οικ.21159 (Β' 1074/2020) και Δ1α/ΓΠ.οικ.24403 Κ.Υ.Α (ΦΕΚ Β' 1301/13-4-2020), των απαιτούμενων, κατά το άρθρο 80 του ν. 4412/2016, πιστοποιητικών, τα οποία προσκομίζονται από τον προσωρινό ανάδοχο στο στάδιο της κατακύρωσης επισημαίνονται τα ακόλουθα:

Με το άρθρο τεσσαρακοστό πρώτο της από 13-4-2020 Π.Ν.Π. (Α' 84) προβλέφθηκαν, κατόπιν και σχετικής πρότασης της Αρχής, ειδικές διατάξεις, ως ακολούθως:

«1. Εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται άμεσος κίνδυνος διασποράς του κορωνοϊού COVID-19, η έλλειψη του οποίου βεβαιώνεται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, και πάντως για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες από την έναρξη ισχύος της παρούσας, κάθε αναθέτουσα αρχή και κάθε αναθέτων φορέας σύμφωνα με τον ν. 4412/2016 (Α' 147), κατά τη διαδικασία σύναψης δημοσίων συμβάσεων, οι οποίες μπορεί να εκκίνησαν είτε προ είτε μετά της 25ης Φεβρουαρίου 2020, μπορούν, σε περίπτωση κωλύματος υποβολής της αίτησης έκδοσης των απαιτούμενων δικαιολογητικών ή αδυναμίας έκδοσης αυτών, λόγω αναστολής λειτουργίας των αντίστοιχων αρμόδιων υπηρεσιών ή μερικής αναστολής λειτουργίας αυτών, στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 ή για άλλο σοβαρό λόγο, να προσκαλούν άμεσα τον επιλεγέντα ανάδοχο να υποβάλει σε αντικατάσταση των απαιτούμενων, ανά περίπτωση, δικαιολογητικών του άρθρου 80 του ν. 4412/2016 μόνο υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του ν. 1599/1986 (Α' 75) ή ηλεκτρονική υπεύθυνη δήλωση μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης του άρθρου 52 του ν. 4635/2019 (Α' 167), που προβλέπεται στο εικοστό έβδομο άρθρο της από 20-03-2020 Πράξης Νομοθετικού Περιεχομένου (Α' 68), όπως αυτή κυρώθηκε με το άρθρο 1 του ν. 4683/2020 (Α' 83), προκειμένου να εκδοθεί η απόφαση κατακύρωσης ή ανάθεσης και να συναφθεί η σύμβαση. Στην υποβαλλόμενη υπεύθυνη δήλωση δηλώνονται από τον επιλεγέντα ανάδοχο ότι: α) δεν συντρέχει κανένα νόμιμο κώλυμα συμμετοχής του στη διαδικασία, β) εξακολουθεί να πληροί όλα τα κριτήρια ποιοτικής επιλογής που προβλέπονται στην οικεία διακήρυξη και γ) υποχρεούται να προσκομίσει τα νομίμως προβλεπόμενα δικαιολογητικά κατακύρωσης ή ανάθεσης εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την υπογραφή της σύμβασης.

2. Ο ανάδοχος μπορεί να αιτηθεί την παράταση της προθεσμίας προσκόμισης των σχετικών δικαιολογητικών σε περίπτωση κωλύματος υποβολής της αίτησης έκδοσης των απαιτούμενων δικαιολογητικών ή αδυναμίας έκδοσης αυτών, λόγω της αναστολής λειτουργίας των αντίστοιχων αρμόδιων υπηρεσιών ή μερικής αναστολής λειτουργίας αυτών, στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της διασποράς του κορωνοϊού COVID-19 ή για άλλο σοβαρό λόγο. Η ως άνω προθεσμία παρατείνεται με απόφαση του αρμοδίου οργάνου της αναθέτουσας αρχής, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση του συλλογικού οργάνου αξιολόγησης των προσφορών.

²⁶ Πρβλ. σχετικά Γνώμες Γ3, Γ4/2020 της Αρχής.

3. Η μη εμπρόθεσμη υποβολή των δικαιολογητικών κατακύρωσης ή ανάθεσης συνιστά λόγο έκπτωσης του αναδόχου από τη σύμβαση, απόσβεσης κάθε δικαιώματος του αναδόχου που απορρέει από αυτή και επιβολής των προβλεπόμενων στον νόμο κυρώσεων. Στην περίπτωση αυτή, η αναθέτουσα αρχή δύναται να προσκαλέσει τον/τους επόμενο/ους, κατά σειρά, μειοδότη/ες της διαδικασίας ανάθεσης της συγκεκριμένης σύμβασης και να του/τους προτείνει να αναλάβει/ουν την υλοποίηση της σύμβασης του έκπτωτου αναδόχου, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που είχε υποβάλει ο έκπτωτος (ρητή ρήτρα υποκατάστασης), τηρώντας, κατά τα λοιπά, τη διαδικασία της παρ. 1 του παρόντος ως προς την υποβολή υπεύθυνης δήλωσης και την προσκόμιση των απαιτούμενων αποδεικτικών μέσων του άρθρου 80 του ν. 4412/2016.

4. Η εκκαθάριση και εξόφληση του αναδόχου δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υλοποιηθεί εάν δεν έχει προηγηθεί η προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών, όπως αυτά ορίζονται ανά περίπτωση στην κείμενη νομοθεσία».

Με τις ως άνω διατάξεις επιλύεται το ζήτημα που είχε ανακύψει, λόγω της αδυναμίας έκδοσης των σχετικών πιστοποιητικών των αρμοδίων Δικαστηρίων και Εισαγγελιών της χώρας, καθώς στην παράγραφο 1 προβλέπεται η αντικατάστασή τους από υπεύθυνη δήλωση ή ηλεκτρονική υπεύθυνη δήλωση, μέσω της Ενιαίας Ψηφιακής Πύλης της Δημόσιας Διοίκησης gov.gr και η προσκόμισή τους εκ των υστέρων, ήτοι εντός τριάντα (30) ημερών από την υπογραφή της σύμβασης.

Επισημαίνεται ότι η ως άνω δυνατότητα προσκόμισης υπεύθυνης δήλωσης καταλαμβάνει, πέρα από τα πιστοποιητικά που εκδίδονται από τα αρμόδια Δικαστήρια, και τυχόν άλλα πιστοποιητικά που εκδίδονται από άλλες δημόσιες υπηρεσίες (πχ. ασφαλιστικούς φορείς) και των οποίων δεν είναι δυνατή η ηλεκτρονική ή έγχαρτη έκδοση, λόγω θέσης τους σε μερική αναστολή λειτουργίας.

Για την αποφυγή οποιαδήποτε παρερμηνείας επισημαίνεται, ως προς τις ιδιόγραφες υπεύθυνες δηλώσεις, που προσκομίζονται από τους προσωρινούς αναδόχους, ότι δεν απαιτείται θεώρηση του γνησίου της υπογραφής, ελλείψει και ρητής αντίθετης ρύθμισης στην παράγραφο 1.

Σύμφωνα με την παρ. 2 ο επιλεγείς ανάδοχος μπορεί να αιτηθεί την παράταση της προθεσμίας προσκόμισης των σχετικών δικαιολογητικών, σε περίπτωση κωλύματος υποβολής της αίτησης έκδοσης των απαιτούμενων δικαιολογητικών ή αδυναμίας έκδοσης αυτών, λόγω της ολικής ή μερικής αναστολής λειτουργίας των αντίστοιχων αρμόδιων υπηρεσιών, στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της διάδοσης του κορωνοϊού COVID-19 ή για άλλον σοβαρό λόγο. Η προθεσμία παρατείνεται με απόφαση του αρμοδίου οργάνου της αναθέτουσας αρχής, χωρίς να απαιτείται προηγούμενη γνωμοδότηση του συλλογικού οργάνου αξιολόγησης των προσφορών.

Στην παρ. 3 προβλέπονται οι συνέπειες σε περίπτωση μη εμπρόθεσμης υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης ή ανάθεσης. Ειδικότερα προβλέπεται ότι η εκπρόθεσμη υποβολή τους συνιστά λόγο έκπτωσης του αναδόχου από τη σύμβαση, απόσβεσης κάθε δικαιώματος του αναδόχου που απορρέει από αυτή και επιβολής των προβλεπόμενων στο νόμο (4412/2016) κυρώσεων. Προβλέπεται επίσης στην περίπτωση αυτή, μία ρήτρα υποκατάστασης του αναδόχου, καθώς η αναθέτουσα αρχή δύναται να προσκαλέσει τον/τους επόμενο/ους, κατά σειρά, μειοδότη/ες της διαδικασίας ανάθεσης της συγκεκριμένης σύμβασης και να του/τους προτείνει να αναλάβει/ουν την υλοποίηση της σύμβασης του έκπτωτου αναδόχου, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις και βάσει της προσφοράς που είχε υποβάλει ο έκπτωτος.

Εν προκειμένω τηρείται, ως προς την απόδειξη της μη συνδρομής των λόγων αποκλεισμού και της πλήρωσης των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής από τον υποκατάστατο ανάδοχο, η διαδικασία της παρ. 1 ήτοι η υποβολή υπεύθυνης δήλωσης και η εκ των υστέρων προσκόμιση των απαιτούμενων αποδεικτικών μέσων του άρθρου 80 του ν. 4412/2016.

Στην παρ. 4 ορίζεται ρητά ότι η εκκαθάριση των σχετικών δαπανών και εξόφληση του αναδόχου δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υλοποιηθεί εάν δεν έχει προηγηθεί η προσκόμιση των απαιτούμενων δικαιολογητικών, όπως αυτά ορίζονται ανά περίπτωση στην κείμενη νομοθεσία. Η εν λόγω παράγραφος αποτελεί μία δικλείδα ασφαλείας και ένα κατ' ουσίαν αντιστάθμισμα στην ευελιξία που παρέχεται με τη δυνατότητα υποβολής υπεύθυνης δήλωσης αντί των αποδεικτικών μέσων, τα οποία ,

σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να υποβληθούν εκ των υστέρων και θα ελεγχθούν στη φάση της εκκαθάρισης δαπανών και της ενταλματοποίησης, μαζί με τα υπόλοιπα νόμιμα δικαιολογητικά πληρωμής, προκειμένου να καταβληθεί η αμοιβή του αναδόχου.

Τέλος, επισημαίνεται ότι οι ως άνω εξαιρετικές ρυθμίσεις ισχύουν:

- για συμβάσεις **άνω και κάτω των ορίων**,
- **για όλα τα είδη συμβάσεων**, ήτοι για συμβάσεις προμηθειών, γενικών υπηρεσιών, έργων, μελετών, τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών και τεχνικών υπηρεσιών, καθώς και για Διαγωνισμούς μελετών, και
- για δημόσιες συμβάσεις που συνάπτονται από **αναθέτουσες αρχές**, σύμφωνα με τις διατάξεις του Βιβλίου Ι του ν. 4412/2016), καθώς και για συμβάσεις που συνάπτονται από **αναθέτοντες φορείς**, σύμφωνα με τις διατάξεις του Βιβλίου ΙΙ του ν. 4412/2016.

Ε. Έννομη προστασία (προδικαστική και δικαστική)

Ως προς την παρεχόμενη προδικαστική και δικαστική προστασία στις δημόσιες συμβάσεις, κατά το χρονικό διάστημα ισχύος των έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης επισημαίνονται τα ακόλουθα:

1. Προδικαστική Προστασία (ενστάσεις- προδικαστικές προσφυγές)

Ως προς την υποβολή ενστάσεων, κατά τις διαδικασίες ανάθεσης σε συμβάσεις κάτω των ορίων, σύμφωνα με το άρθρο 127 του ν. 4412/2016, ή άλλων διοικητικών προσφυγών κατά το στάδιο εκτέλεσης των σχετικών συμβάσεων (π.χ. άρθρο 205 του ν. 4412/2016), δύναται να προβλέπεται σχετική αναστολή των προθεσμιών, σύμφωνα με το άρθρο εξηκοστό της από 20-03-2020 Π.Ν.Π., κατόπιν σχετικής απόφασης του αρμοδίου Υπουργού ή οργάνου Διοίκησης.

Σε περίπτωση μη ύπαρξης αντίστοιχης πρόβλεψης στις σχετικές αποφάσεις θα πρέπει να διευκολύνεται με κάθε τρόπο η υποβολή των ενστάσεων και ιδίως να γίνεται αποδεκτή η υποβολή τους μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου για όλους τους προαναφερθέντες λόγους αποφυγής συγχρωτισμού και καθυστέρησης παραδόσεων με υπηρεσίες ταχυδρομείου, με σχετική πρόβλεψη στις προσκλήσεις ή διακηρύξεις.

Ως προς την υποβολή προδικαστικών προσφυγών για συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία άνω των 60.000 ευρώ, χωρίς ΦΠΑ, επισημαίνεται ότι έχει εκδοθεί η υπ' αριθμ 22/2020 Πράξη του Προέδρου της ΑΕΠΠ (ΑΔΑ:ΑΔΑ:Ε6Ν146Μ4Χ7-Δ28), με την οποία διευκρινίζεται ότι εξακολουθούν να εξετάζονται οι σχετικές προδικαστικές προσφυγές, με τα απαραίτητα, ωστόσο μέτρα, που έχουν ληφθεί και ορίζονται στην ως άνω Πράξη.

Επισημαίνεται, τέλος, ότι η παρ. 5 του άρθρου τριακοστού όγδοου της από 20-3-2020 Π.Ν.Π. (Α' 68), όπως κυρώθηκε με το ν. 4683/2020 (Α' 83), με τίτλο "Ζητήματα ανθρώπινου δυναμικού δημόσιου τομέα" ρυθμίζει ζητήματα ανθρώπινου δυναμικού όπως αναφέρεται και στον τίτλο του εν λόγω άρθρου και ουδόλως αφορά την προθεσμία άσκησης προδικαστικής προσφυγής κατά το άρθρο 361 του ν. 4412/2016 ενώπιον της ΑΕΠΠ ή την προθεσμία άσκησης ένστασης των άρθρων 127 και 333Α του ν. 4412/2016.

2. Δικαστική Προστασία κατά το προσυμβατικό στάδιο και το στάδιο εκτέλεσης

Ως προς τη δικαστική προστασία που παρέχεται στις δημόσιες συμβάσεις, κατά το χρονικό διάστημα λήψης έκτακτων μέτρων για την αποτροπή της διασποράς του ιού COVID-19 επισημαίνεται ότι δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ Β' 1301/11-4-2020) η κοινή απόφαση των Υπουργών Εθνικής Άμυνας, Υγείας και Δικαιοσύνης με τίτλο "Επιβολή του μέτρου της προσωρινής αναστολής λειτουργίας όλων των Δικαστηρίων και Εισαγγελιών στο σύνολο της Επικράτειας και της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργιών, για το χρονικό διάστημα από 11.4.2020 έως και 27.4.2020."

Κατά το ως άνω χρονικό διάστημα αναστέλλονται οι σχετικές δικαστικές προθεσμίες και οι προθεσμίες παραγραφής των σχετικών αξιώσεων.

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με τα αναφερόμενα στην ως άνω ΚΥΑ, η προσωρινή αναστολή λειτουργίας καταλαμβάνει τόσα τα τακτικά διοικητικά δικαστήρια της χώρας όσο και το Συμβούλιο της Επικρατείας, καθώς και το Ελεγκτικό Συνέδριο.

Ωστόσο, σύμφωνα με το άρθρο δεύτερο παρ. 2 και 3 της ως άνω ΚΥΑ, κατ' εξαίρεση της ανωτέρω προσωρινής αναστολής, από τα Διοικητικά Δικαστήρια και το ΣτΕ:

**«α) εξετάζονται αιτήματα έκδοσης προσωρινής διαταγής, και
β) εκδικάζονται επείγουσες αιτήσεις παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας».**

Τα ως άνω, συνεπώς, ισχύουν και σε δημόσιες συμβάσεις, για τις οποίες υποβάλλονται αιτήματα έκδοσης προσωρινής διαταγής ή επείγουσες αιτήσεις παροχής προσωρινής δικαστικής προστασίας. Σημειώνεται, για την αποφυγή τυχόν παρερμηνείας η οποία ενδέχεται να δημιουργεί η αναφορά σε «επείγουσες» αιτήσεις παροχής δικαστικής προστασίας, ότι όλες οι αιτήσεις προσωρινής δικαστικής προστασίας, ήτοι οι αιτήσεις αναστολής εκτέλεσης που υποβάλλονται στο πλαίσιο ανάθεσης και εκτέλεσης δημοσίων συμβάσεων προφανώς και έχουν επείγοντα χαρακτήρα.

Τέλος, ως προς το Εκλεκτικό Συνέδριο, επισημαίνεται, σύμφωνα με άρθρο τρίτο, παρ. 2 της ίδιας ΚΥΑ, ότι κατ' εξαίρεση της προσωρινής αναστολής:

**«α) διενεργούνται οι εργασίες των Κλιμακίων προσυμβατικού ελέγχου, του VI Τμήματος και του Τμήματος Μείζονος - Επταμελούς Σύνθεσης αποκλειστικά για επείγουσες υποθέσεις επιτακτικού δημοσίου συμφέροντος και
β) εξετάζονται αιτήματα έκδοσης προσωρινής διαταγής».**

Θεωρήθηκε
Αθήνα, 15 Απριλίου 2020

Ο Πρόεδρος

Γεώργιος Καταπόδης

1. Γραφείο Προέδρου
2. Γραφείο Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων
3. Γραφείο Νομικού Συμβούλου
4. Γενική Δ/νση Δημοσίων Συμβάσεων
5. Δ/νση Μελετών & Γνωμοδοτήσεων
6. Δ/νση Συντονισμού
7. Δ/νση Ελέγχου
8. Δ/νση Εθνικής Βάσης Δεδομένων Δημοσίων Συμβάσεων & Ηλεκτρονικής Υποστήριξης
9. Δ/νση Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης
10. Αυτοτελές Γραφείο Θεσσαλονίκης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΠΟΔΕΚΤΩΝ

- 1) Προεδρία της Δημοκρατίας
- 2) Βουλή των Ελλήνων
- 3) Όλα τα Υπουργεία / Γενικές-Ειδικές Γραμματείες (Γραφεία κ. Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών, Υφυπουργών, Δ/νσεις Νομοθετικού έργου, Τμήματα Προμηθειών, προς περαιτέρω ενημέρωση και εποπτευομένων φορέων)
  - Υπουργείο Οικονομικών
  - Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων
  - Υπουργείο Εξωτερικών
  - Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
  - Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
  - Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα [Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεία, Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης])
  - Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων
  - Υπουργείο Υγείας
  - Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
  - Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού (προς περαιτέρω κοινοποίηση στις Εφορείες Αρχαιοτήτων),
  - Υπουργείο Δικαιοσύνης
  - Υπουργείο Εσωτερικών
  - Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου
  - Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης
  - Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών
  - Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής
  - Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων
  - Υπουργείο Τουρισμού
  - Υπουργό Επικρατείας, κ. Γεώργιο Γεραπετρίτη
  - Υφυπουργό στον Π/Θ, κ. Στυλιανό Πέτσα
  - Υφυπουργό στον Π/Θ, κ. Χρήστο-Γεώργιο Σκέρτσο
  - Υφυπουργό στον Π/Θ, κ. Ν. Χαρδαλιά
- 4) Γενική Γραμματεία Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (προς περαιτέρω ενημέρωση και των Ειδικών Υπηρεσιών και Ενδιάμεσων Φορέων Διαχείρισης ν. 3614/2007 και Μονάδας Οργάνωσης της Διαχείρισης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (ΜΟΔ Α.Ε.)
- 5) Γενική Γραμματεία Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων (Γρ. Γενικού Γραμματέα)
- 6) Γενική Γραμματεία Υποδομών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών (Γρ. Γενικού Γραμματέα)
- 7) Εθνική Κεντρική Αρχή Προμηθειών Υγείας (ΕΚΑΠΥ), (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στις Υγειονομικές Περιφέρειες (ΥΠΕ), τα νοσοκομεία και τους εποπτευόμενους φορείς Υπουργείου Υγείας, Τμήματα Προμηθειών)
- 8) Γενική Γραμματεία Π/Θ, Γενικό Γραμματέα κ. Γρηγόρη Δημητριάδη
- 9) Όλες τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις (Γραφεία κ. Γενικών Γραμματέων, Δ/νσεις Νομοθετικού) (προς περαιτέρω κοινοποίηση και στους ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού, Τμήματα/Γραφεία Προμηθειών)
  - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αττικής
  - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας
  - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Ηπείρου – Δυτικής Μακεδονίας
  - Αποκεντρωμένη Διοίκηση Πελοποννήσου – Δυτικής Ελλάδας – Ιονίου

- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Κρήτης
- Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης

10) Ανεξάρτητες Αρχές (Γραφεία κ. Προέδρων)

11) Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Μονάδα Παρακολούθησης Διαγωνισμών και Συμβάσεων